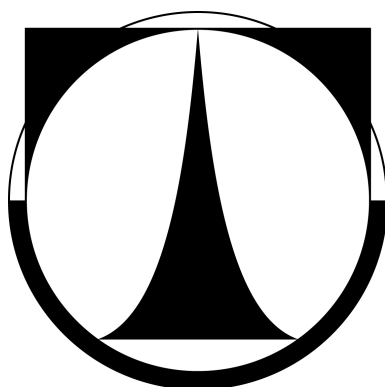


TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická



Bakalářská práce

Liberec 2013

Martin Vilhan

Katedra: Katedra filozofie
Studijní program: Filozofie
Studijní obor: Filozofie humanitních věd

Jünger mezi Heideggerem a Patočkou
Jünger between Heidegger and Patočka

Bakalářská práce: 13-FP-KFL-217

Autor:
Martin Vilhan

Podpis:

Vedoucí práce: MTh. Václav Umlauf, Ph.D.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
57	5	3	0	15	0

V Liberci dne 25. června 2013

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Martin Vilhan**
Osobní číslo: **P10000415**
Studijní program: **B6101 Filozofie**
Studijní obor: **Filozofie humanitních věd**
Název tématu: **Jünger mezi Heideggerem a Patočkou**
Zadávající katedra: **Katedra filosofie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Student se bude v průběhu příprav a vypracovávání řídit metodickými a organizačními pokyny vedoucího práce. Hlavním cílem práce je porovnat, jak Jüngerovo pojetí dělníka techniky vykládá Jan Patočka a Martin Heidegger. Najít společné části výkladu a v čem se oba liší.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

HEIDEGGER, Martin. Básnický bydlí člověk: německo-česky. 2. opr. vyd. Překlad Ivan Chvatík. Praha: Oikoymenh, 2006, 203 s. Knihovna nověké tradice a současnosti, sv. 53. ISBN 80-729-8165-X.

HEIDEGGER, Martin. Věda, technika a zamyšlení: německo-česky. Vyd. 1. Překlad Jiří Michálek, Jana Kružíková, Ivan Chvatík. Praha: OIKOYMENH, 2004, 62 s. Knihovna novověké tradice a současnosti, sv. 42. ISBN 80-729-8083-1.

NOVÁK, Aleš. Moc, technika a věda: Martin Heidegger a Ernst Jünger. Vyd. 1. Překlad Jiří Michálek, Jana Kružíková, Ivan Chvatík. Praha: Togga, 2008, 201 s. Vita intellectiva, sv. 42. ISBN 978-808-7258-019.

NOVÁK, Aleš. Epifanie věčného návratu téhož: filozofická interpretace základní myšlenky F. Nietzscheho. Vyd. 1. Překlad Jiří Michálek, Jana Kružíková, Ivan Chvatík. Praha: Triton, 2007, 201 s. Vita intellectiva, sv. 42. ISBN 80-725-4995-2.

PATOČKA, Jan. Kacířské eseje o filosofii dějin: filozofická interpretace základní myšlenky F. Nietzscheho. Vyd. 1. Překlad Jiří Michálek, Jana Kružíková, Ivan Chvatík. Praha: Academia, 1990, 162 s. Vita intellectiva, sv. 42. ISBN 80-200-0263-4.

Vedoucí bakalářské práce: MTh. Václav Umlauf, Ph.D.
Katedra filosofie

Datum zadání bakalářské práce: 30. října 2011
Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2013



doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.



doc. PhDr. Milan Exner, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 3. ledna 2012

Čestné prohlášení

Název práce: Jünger mezi Heideggerem a Patočkou
Jméno a příjmení autora: Martin Vilhan
Osobní číslo: P10000415

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě, a uvedl jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 25. 06. 2013

Martin Vilhan

Poděkování

Chtěl byl poděkovat MTh. Václavu Umlafovi, Ph.D. za pomoc a cenné rady při zpracování bakalářské práce.

Děkuji, Martin Vilhan

Anotace

Bakalářská práce se zabývá vývojem techniky od průmyslové revoluce do 1. světové války. Snaží se ukázat vliv techniky na změnu způsobu vedení války a její nejpodstatnější část je věnována Ernstu Jüngerovi, Martinu Heideggerovi a Janu Patočkovi. Každý z těchto myslitelů 20. století má na techniku svůj vlastní názor. Ernst Jünger přináší výklad Friedricha Nietzscheho společně se zážitky z front 1. světové války. Martin Heidegger je Jüngerem velmi ovlivněn, ale až kategoricky s ním nesouhlasí a rozšiřuje jeho myšlenky z filozofické stránky. Posledním myslitelem je český filozof Jan Patočka, který přejímá postoj Heideggera, ale nahrazuje jeho nihilistický postoj silami dne. Cílem práce je vyložit myšlenky Jüngerova, Heideggera, Patočky a vzájemně je porovnat. V neposlední řadě práce ukazuje postoj autora a dnešní generace k technice.

Klíčová slova

Technika, jsoucno, figura dělníka, hegemonie, Gestell, Machenschaft, síly dne.

Abstract

This thesis focuses on the development of technology from the Industrial Revolution to the World War I. It shows the influence of technology on the changing way of warfare and its most important part is dedicated to Ernst Jünger, Martin Heidegger and Jan Patočka. Each of these thinkers from the 20th century has their own opinion about technology. Ernst Jünger brings the interpretation of Friedrich Nietzsche together with the experiences from the front of World War I. Martin Heidegger is greatly influenced by Jünger, however he categorically disagrees with him and expands his thoughts on the philosophical level. The last thinker is the Czech philosopher Jan Patočka, who takes over the position of Heidegger. He replaces his nihilistic attitude by so called „forces of the day“. The aim of my thesis is to interpret the ideas of Jünger, Heidegger and Patočka and to compare them with one another. Finally, the work develops the attitude of the author and nowadays' generation to technology.

Key words

Technology, being, figurine of a worker, hegemony, Gestell, Mächenschaft, forces of the day.

Obsah

Úvod.....	10
1 Vývoj techniky od průmyslové revoluce k 1. světové válce.....	12
1.1 Důsledky průmyslové revoluce.....	14
1.2 Hlavní důvody vzniku 1. světové války.....	15
1.3 Válečné důsledky průmyslové revoluce.....	16
1.4 Použití tanků, letadel a jedovatých plynů.....	16
2 Jüngerovo zhodnocení techniky ve světle válečných zkušeností.....	19
2.1 Život Ernsta Jüngera.....	19
2.2 Dělník (Der Arbeiter).....	20
3 Reakce Martina Heideggera na Ernsta Jüngera.....	28
3.1 Martin Heidegger.....	28
3.2 Zur Seinsfrage, Věda, technika a zamyšlení.....	29
4 Jan Patočka a jeho postoj k technice.....	40
4.1 Jan Patočka.....	40
4.2 Kacířské eseje.....	41
5 Názor můj a mojí generace.....	47
Závěr.....	53
Seznam použité literatury.....	56
Internetové zdroje.....	57
Obrázky.....	57

Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem si vybral „Jünger mezi Heideggerem a Patočkou“. Pro mnoho čtenářů to bude nic neříkající název. Podle názvu totiž nelze pochopit přesné zaměření mé práce. Rád bych se zaměřil na světodějný charakter techniky ve 20. století z pohledu Ernsta Jüngera, Martina Heideggera a Jana Patočky. Tuto práci jsem si zvolil z důvodu, že mám blízký vztah k technice a zajímají mě technické vynálezy, které ovlivnily dějiny lidské civilizace. V neposlední řadě i z toho důvodu, že technika absolutně ovládá svět 21. století a naší generace.

Bakalářská práce je rozdělena do pěti hlavních kapitol a závěrečného srovnání. Nejprve čtenáře seznámím s tím, co ovlivnilo moderní techniku ve 20. století. Jednoduché nastínění průmyslové revoluce, nejdůležitější objevy, vynálezy a jejich dopady na společnost. Hlavní tři kapitoly se věnují tomu, co mi je nejbližší. Cílem práce je porovnat, jaký vztah k technice mají filozofové Ernst Jünger, Martin Heidegger a Jan Patočka. V úvodu každé kapitoly věnuji jeden odstavec představení filozofa, kterým se daná kapitola zabývá, protože když poznáme jejich život, lépe pochopíme jejich myšlenky. Zaměřím se na filozofický vztah k technice, protože každý z nich má jiný názor. Druhá kapitola je věnována Ernstu Jüngerovi, který danou otázku a problematiku chápe z pozice frontového vojáka 1. světové války a tvrdí, že mobilizační technika předělává planetu. Pohled Ernsta Jüngera je velmi zajímavý, protože se aktivně účastnil bojů 1. světové války. Jeho myšlenky jsou ovlivněny hrůzostrašnými zkušenostmi z války. Pro zpracování Jüngera využiji hlavně dílo Aleše Nováka, protože je to jeden z mála českých filozofů, kteří se mu podrobněji věnují. Ve třetí části Martin Heidegger na Jüngera reaguje a polemizuje s ním ve svém dopise Zur Seinsfrage, který přímo Jüngerovi adresuje. Otevřeně přiznává svoji obavu z techniky a varuje před ní. Snaží se posunout technické myšlenky Jüngera do filozofické roviny. K Martinu Heideggerovi využiji hlavně tři zdroje, již zmiňovaný dopis Zur Zeinsfrage, Věda, technika a zamyšlení, které rovněž napsal Heidegger a v neposlední řadě také

Moc, technika a věda Aleše Nováka. V další kapitole všechny myšlenky završí jeden z neuznávanějších českých filozofů 20. století Jan Patočka a přinese do problematiky české prostředí. Zde čerpám z díla Kacířské eseje od Hannah Arendtové z Vita Activa neboli O činném životě.

Nakonec porovnáám názory těchto myslitelů, přidám svůj vlastní názor a názory naší generace. K vypracování bakalářské práce čerpám převážně z filozofických knih. Pouze u úvodní kapitoly využiji encyklopedie a kroniky vědy a techniky.

1 Vývoj techniky od průmyslové revoluce k 1. světové válce

Než se začneme věnovat technice a jejímu charakteru, tak si myslím, že je důležité odrazit se od průmyslové revoluce. Průmyslovou revoluci můžeme rozdělit na dvě období. První období od roku 1800 až do roku 1850 a druhé období od poloviny 19. století do počátku 20. století. Zajímavostí jistě je i to, že vynálezci a badatelé v první vlně průmyslové revoluce nezbohatli, protože si svoje výrobky, vynálezy nedali patentovat. To je jeden z hlavních rozdílů mezi první a druhou vlnou průmyslové revoluce. Druhý rozdíl je, že v první vlně vynálezci a badatelé byli samouci. Za to ve druhé vlně to byli teoretici, kteří svůj obor vystudovali na nově otevřených školách.

Od počátku 18. století se začínají objevovat první vlašťovky mezi vynálezy, které by měly lidstvu usnadnit život. Francouzský fyzik Denis Papin využívá páru, která dokáže vytlačit píst vzhůru. Navazuje na něho britský vynálezce Thomas Newcomen. Brit vyrobil vodní pumpu na pumpování vody z dolů, bohužel její výkon nenaplnil očekávání. S výrazným úspěchem přichází téměř o sedmdesát let později skotský vynálezce James Watt, přesně roku 1780. Jako první dokázal využít sílu páry, pomocí pístu ve válci a klikového mechanismu mohl využít rotační pohon strojů. To mělo za následek velký zlom ve využití páry a pomohlo to k odstartování průmyslové revoluce.

Během 19. století se parní síla objevila v mnoha odvětvích. Po vodách se začaly plavit parníky a parolodě. Budovaly se nové železniční sítě, na kterých se objevovaly lokomotivy. Než se vybudovaly železniční sítě, byl problém s cenou uhlí, protože cena dopravy byla často vyšší než samotná cena kamenného uhlí. Velký význam měla pára v báňském průmyslu. Svoji roli hrála i při výrobě elektřiny, kde byl postupně parní stroj nahrazen parní turbínou. Průmyslová revoluce vypukla ve Velké Británii, později a velmi pomalu se šířila do západní Evropy a Severní Ameriky. Měla za následky velké politické, hospodářské a tech-

nické změny. Ke změnám Velkou Británií vedla politická revoluce v 2. polovině 18. století, kdy přišla o bohaté kolonie ve Spojených státech, které se osamostatnily. Další politickou událostí, která ovlivnila hospodářskou situaci ve Velké Británii, bylo vypovězení francouzsko–anglické obchodní smlouvy. To znamená, že Britové nemohli pronikat na francouzský trh, což mělo za následek ekonomickou stagnaci a úpadek Velké Británie. Ze zámoří se zastavil levný přísun materiálu a surovin a zároveň se snížilo odbytiště výrobků do zámoří, respektive do Francie. Bohatší obyvatelé ostrovů hledali cestu ven z krize. Začali investovat svoje prostředky do industrializace a tím se spustila řetězová reakce. Hlavní roli hrál textilní průmysl, který začal využívat nové stroje, z toho profitovaly železárny, díky rozmachu průmyslu rostl zájem o přepravu, kde koně byli nahrazováni železniční nebo vodní dopravou.

Jak již bylo zmíněno výše, svoji úlohu ve Velké Británii sehrál textilní průmysl. V druhé polovině 18. století zdokonalil James Hargreaves spřádací stroj, který usnadnil spřádání bavlny. Na Hargreavese navazovali další konstruktéři Richard Arkwright, Samuel Crompton. Všichni konstruktéři měli problém s tím, že nové stroje potřebovaly kvalifikovanou pracovní sílu.

Vše se vyřešilo až s vynálezem plně automatizovaného spřádacího stroje. Vývoj se nevyhnul ani obráběcím strojům. Původně se stroje vyráběly ze dřeva a dalo by se říct, že co kus to originál, protože nebylo potřeba vyrábět stejné díly. Jenomže jak se postupně mechanizovala výroba, tak se musela zpřesnit i výroba. Obrovská spotřeba dřeva přinesla hledání alternativních zdrojů surovin. Velkého nárůstu zaznamenala spotřeba kamenného uhlí a koksů. Dřevo bylo nahrazeno železem i při výrobě součástí do strojů, což nebyla v počátku žádná výhoda. Železo se opracovávalo ručně a vyrobené součástky byly nepřesné, proto nemohly být vyráběny sériově. Zlom přineslo až několik anglických badatelů, v jejichž čele stáli Henry Maudslay a Richard Roberts. Díky nim se vyrobily takové obráběcí stroje, že se mohla rozjet strojová výroba šroubů, což otevřelo cestu pro další zlepšování a zdokonalování techniky v této oblasti. Dřevo bylo ve strojích postupně nahrazováno železem, což mělo za následek zvýšení těžby

a zpracování tohoto kovu a oceli. Se zvýšenými nároky na železo a ocel se zvýšily i nároky na pece, které se technicky vylepšily. S velkou novinkou přišel Henry Bessemer. V jeho peci se železo profukovalo vzduchem a ve velkém rozsahu přeměňovalo v ocel. Z původních dvou tun, které jeho pece pojaly, je dokázal na počátku dvacátého století rozšířit až na dvacet tun železa. Počátkem března 1876 přichází skotský fyziolog Alexander Graham Bell s přenosem lidské řeči pomocí telefonu. Po několika měsících experimentů se mu dokonce daří vést telefonát na vzdálenost delší než tři tisíce metrů. Je to jen jeden z mnoha dalších výrobků, které pomáhají globalizovat tehdejší svět.

1.1 Důsledky průmyslové revoluce

Na úryvku v knize *Kronika nápadů*, které změnily svět si můžeme povšimnout, jak velké změny průmyslová revoluce přinesla. „Činila-li světová těžba kamenného uhlí v roce 1700 pouze 3 miliony tun a roku 1800 jen 13 milionů tun, dosáhla v roce 1900 již 708 milionů tun za rok. Ve stejném období vzrostla těžba ropy z nuly na 20,6 milionu tun. Jen mezi léty 1850 a 1900 se roční produkce pšenice více než zdvacetinásobila. Stavy skotu na světě vzrostly na pětinásobek. Nové metody v železářském a ocelářském průmyslu umožnily výstavbu železniční sítě, jež v roce 1900 představovala už několik statisíců kilometrů.“¹

Jedním z mnoha důsledků průmyslové revoluce bylo stěhování obyvatelstva z venkova do měst. Lidé si na venkově nemohli dovolit pronajmout půdu a i na vesnicích se do hospodaření prosazovaly nové technologie. Venkované doufali, že ve městech získají práci. Nebylo neobvyklé, že pracovní doba měla i šestnáct hodin. Postupně se přecházelo od ruční ke strojní výrobě. Měnil se i pracovní vztah, protože dříve byla k výkonu řemesla potřeba několikaletá praxe a získávání zkušeností. Z původního vztahu cech – mistr – tovaryš vznikaly nové pracovní vztahy podnikatel – námezdní dělník. Se zaváděním strojové výroby stálo dělníkům krátké proškolení. Stroje přinášely dělníkům méně práce. To na

1 *Kronika nápadů, které změnily svět*. 1. vyd. Praha: Fortuna Print, 2004, s. 97. ISBN 80-7321-130-0.

jednu stranu byla výhoda, protože lidé nemusil otrocky dřít, ale na druhou stranu bylo mnoho lidí nezaměstnaných. Nejvíce na průmyslové revoluci vydělávali majitelé strojů a továren. Jeden stroj v jakémkoli průmyslu nahradil několik či několik desítek dělníků.

To je jen několik možných příkladů, na kterých je vidět, jak velký vliv měla průmyslová revoluce na dobu budoucí. Můžeme říci, že toto období odstartovalo éru velkotěžby neobnovitelných zdrojů surovin. 19. století přináší i obrovský nárůst obyvatelstva. V letech 1750 má Evropa „pouze“ 140 milionů obyvatel, ale o sto let později to již činí 266 milionů obyvatel.

1.2 Hlavní důvody vzniku 1. světové války

Před 1. světovou válkou umíraly na bojištích desetitisíce až statisíce lidí, ale 1. světová válka si poprvé v historii připsala do kolonky miliony mrtvých. Vybuodovaly se milionové armády a zbraně, které braly životy po desítkách. Dříve nebyli dělníci, ale byli žoldáci a války mezi říšemi, teď máme světové války. Objevují se totální mobilizace a neválčí spolu pouze armády, ale i civilní obyvatelstvo je nedobrovolně zataženo do smrtících bojů. Mocnostem kromě totální mobilizace a nadvlády nad světem jde hlavně o surovinové zdroje, tržní sílu a odbytiště výrobků. Vzrůstal spor na jedné straně mezi Německem, které se snažilo získávat nové kolonie, a Francií s Velkou Británií, které již byly kolonizačními velmoci. Mimoto se objevil i spor mezi Rakousko – Uherskem a Ruskem o vliv na Balkáně. Do čelních pozic se v Německu dostávají technokraté, kterým se nelíbí dosavadní uspořádání Evropy a nevyužité zásoby energie. Probouzí se v nich nacionalismus a snaží se obnovit zašlou slávupou západořímském dědictví. Velkou roli hraje militarismus a vznik velkých zneprátelených bloků, což byla Dohoda a Centrální mocnosti. Poprvé se jedná o globální konflikt, kde začínají rozhodovat technické síly nad lidskými a jde o získání celosvětové hegemonie. Konflikt zasáhl Evropu, Asii i Afriku, ale účastnili se ho i vojáci z Ameriky. Rozbuškou všeho se stal atentát na následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este 28. 6. 1914.

1.3 Válečné důsledky průmyslové revoluce

Právě období první světové války přináší zlom. Technologie z průmyslu se dostávají do válečného průmyslu. Nové technologie zaujímají svoji roli v armádě, ať už se jedná o letectvo, které v této době plní spíše roli průzkumnou, nebo použití smrtelně jedovatých plynů na válečných frontách. Dochází ke zdokonalování děl, dopravních prostředků a dalších nových věcí, které se využívají při válčení. Do válečného prostředí se ženou ohromné finanční a surovinové toky. Armáda a vojenská technika se dostává na vrchol státních zájmů. Již v 1. světové válce si Němci uvědomili, že válka se nedá vyhrát pouze pomocí lidské síly. První válku nerozhodla lidská síla, a proto byla v určitém čase použita ze všech stran technika. Němci použili bojový plyn yperit a na straně spojenecké byly použity tanky. Zde Němci pochopili, že klasická válka je zbytečná, že v budoucnu bude k válečným úspěchům potřeba technické zázemí. Všech technických inovací si můžeme všimnout o pouhých dvacet let později. Německo vstupuje do druhé světové války na technickém vrcholu střední Evropy, ale nepředbíhejme a podívejme se podrobněji na použití tanků, letadel a smrtelných plynů v 1. světové válce, která přináší do dějin lidstva něco nového.

1.4 Použití tanků, letadel a jedovatých plynů

Jak již je zmíněno v předchozím textu, do nerozhodné války se musela vložit technika. Zajímavostí je i to, že první návrhy tanků se objevovaly již před válkou, ale ve všech případech byly smeteny ze stolu. „Konečně 2. února 1916 se v Hafiieldu konala oficiální zkouška prototypu, jemuž se začalo říkat „Matka“ nebo „Velký Willie“ a jejímž výsledkem byla objednávka čtyřiceti kusů.“² V září roku 1916 použili Britové v bitvě na řece Somně 32 tanků Mark 1. Posádka britských tanků byla složena z devíti osob (velitel, řidič, dva strojníci a pět střelců) a tank byl schopen urazit šest kilometrů za hodinu. Název tank (nádrž) byl krycí název

2 LIDDELL HART, Basil Henry. *Historie první světové války*. Vyd. 1. Brno: Jota, 2001, s. 268. Jota military. ISBN 807217164x.

pro tyto bojové stroje, který se uchoval jako název této nové techniky. První tanky byly velmi poruchové a špatně ovladatelné s velkou spotřebou paliva, ale z počátku vnesly do války hlavně psychologickou výhodu. Po jejich prvním nasazení se angličtí velitelé dožadovali další výroby a inovací. Ke konci první války se tanky obklopily obě válčící strany a v budoucnu se z nich stali nepostradatelní členové každé armády. S ohlédnutím zpět musejí Britové a Francouzi litovat, že nepočkali na větší počet tanků a nevyužili moment překvapení ve větším měřítku, díky kterému by ušetřili mnoho životů.

Letectvo bylo před rokem 1914 považováno spíše za sport. V počátku války používaly armády žalostně málo leteckých strojů. Letouny zastávaly hlavně průzkumnou činnost, kdy v každém letadle seděl pilot a fotograf, který zaznamenával nepřátelské území. Dělili se o tuto funkci s jezdeckem, ale se vznikem zákopové války se jezdecko nemohlo dostat za válečné linie a vytíženost letadel rostla. Dalším konkurentem jim byly vzducholodě, ale ty byly postupně vytlačeny pro jejich vysokou hořlavost (byly plněny vodíkem). Z počátku se vůbec nepočítalo s tím, že by letadla plnila funkci bombardérů nebo stíhačů. První testy stíhačů začaly již v roce 1912 u firmy Vickers. Jenomže nastávaly problémy. Když v palebném poli překážel pilot nebo se zase kulomet připevnil před pilota, tak byl „čumák“ letadla příliš těžký a letadlo se převažovalo. Během války se kulomet připevnil za letadlo, ale opět to nepřineslo úspěch, a proto na sebe první průzkumná letadla neútočila nebo používala jednoduché pistole a pušky.

V období války se letecká převaha přesouvala ze strany na stranu. V roce 1917 získalo Německo vzdušnou převahu s leteckým hrdinou Manfredem von Richthofenem, přezdíváným Rudý baron, který měl zaznamenaných osmdesát sestřelů. Jenomže Britové a Francouzi vytvořili nová letadla, což přinutilo na konci roku 1917 a počátku dalšího roku Němce téměř nelétat. V dubnu 1918 byl sestřelen i Rudý baron. Během války prošla letadla obrovskou modernizací, byla vybavená dvěma kulomety a získala lepší motory. Bombardéry v doprovodu stíhačů přinesly do války nové prvky. Pomocí miniaturních bomb mohly útočit na strategické cíle za nepřátelskými liniemi. Francouzi vytvořili v roce 1914 první

bombardéry, které jako první bombardovaly na západní frontě. Němci od roku 1916 používali bombardér Gotha, který měl kapacitu až 500 kg bomb a dolet až 800 km. Hlavně proti bombardérům vznikla protiletadlová děla, která ale měla velký problém se zaměřením letadel.

Yperit objevil Frederik Guthrie již v roce 1860, ale až němečtí chemici Lommell a Steinkopf zjistili, jak ho použít ve válce. Počítá se, že během první světové války bylo zasaženo jedovatými plyny okolo 1 300 000 lidí. V dubnu 1915 byl na západní frontě použit chlór. Protože spojenci nebyli vybaveni ochrannými pomůckami, prorazili Němci jejich linie, ale sami byli tak překvapeni z výsledku bojového plynu, že toho nikterak výrazně nevyužili. Britové použili proti Němcům plyn o pár měsíců později v bitvě u Loos. Proti dusivým látkám se postupně dalo bránit, protože se armády vybavily maskami, ale zásadní problém přišel s výrobou zpuchýřující látky. Tato látka se vstřebávala povrchem těla a nedalo se jí bránit. Poprvé byla použita Němci z 12. na 13. července 1917 poblíž belgického města Yprès, proto yperit. Postupně si yperit přidali do vojenské výbavy Francouzi a Britové. Zajímavé je i to, že nikdo proti použití bojových plynů neprotestoval, i když byly podepsané Haagské úmluvy o vedení války a zákazu použití jedovatých plynů.

2 Jüngerovo zhodnocení techniky ve světle válečných zkušeností

2.1 Život Ernsta Jüngera

Narodil se 1895 v Heidelbergu. Byl to německý filozof, spisovatel, publicista a entomolog. V roce 1913 utíká z domova a nastupuje do Cizinecké legie, odkud je pro svůj mladý věk a na žádost otce propuštěn. Po vypuknutí první světové války nastupuje jako dobrovolník k armádě, kde se postupně vydává na důstojnickou dráhu. Ve válce prokáže obrovské hrdinství a získá mnoho vyznamenání. Byl vyznamenán Železným křížem I. třídy, nejvyšším pruským vyznamenáním Pour le Mérite, ale vytrpěl si i mnoho těžkých situací (byl čtrnáctkrát raněn). Během války našel zálibu ve filozofii a studoval díla Friedricha Nietzscheho a Arthura Schopenhauera, kterými byl ve své tvorbě velmi ovlivněn. Po válce vydává knihu *In Stahlgewittern*, kde popisuje zážitky z války, která se v Německu společně s dílem *Na Západní frontě klid* stává bestsellerem. V roce 1925 si vzal za ženu Grethu von Jensen a společně měli dvě děti.



Obrázek 2.1.1: Ernst Jünger[16]

Odmítl vstoupit za NSDAP do Říšského směnu i německým komunistům dal vale. V roce 1930 vydává dílo *Die totale Mobilmachung* (Totální mobilizace) a v roce 1932 *Der Arbeiter: Herrschaft und Gestalt* (Dělník). Od počátku 30. let začíná korespondence s Martinem Heideggerem. Ernst je a byl mylně označován za nacistu, ale jeho vztah k nacismu byl záporný, několikrát odmítl vstoupit do nacistických organizací (předseda Říšského směnu, členství v *Deutsche Aka-*

demie der Dichtung). Taktéž byl proti antisemitismu, v dílech publikoval protirasistické myšlenky a od roku 1938 měl od nacistů zákaz publikovat. Na začátku 2. světové války nastupuje Jünger zpět k armádě v hodnosti kapitána. Později je převelen do administrativních pozic v Paříži. Znal se s lidmi, kteří připravovali atentát na Hitlera, po kterém se ocitl na seznamu smrti. Na příkaz Hitlera z něj byl vyškrtnut, nejspíš pro velké hrdinství v 1. světové válce, pro které ho Hitler obdivoval. Na podzim roku 1944 odchází z armády a o pár měsíců později je na frontě zabit jeho syn, který se taktéž stavěl negativně k nacismu. Po válce měl opět zakázáno publikovat, tentokrát od Britů. Umírá roku 1998 v Riedlingenu v požehnaném věku 102 let.³

2.2 Dělník (Der Arbeiter)

Jünger vydává v roce 1932 své stěžejní dílo *Der Arbeiter* (Dělník), ve kterém rozebírá figuru dělníka a velmi zajímavě načrtne Heideggerův pojem *Machenschaft*. Jünger ve svém útlém věku, narodil se 29. března 1895 v Heidelbergu, utíká z domova a účastní se bojů na západní frontě v 1. světové válce. Tyto události měly na mladého muže obrovský vliv, protože na vlastní oči viděl proměnu techniky a její vývoj ve válce.

Jünger doslova říká, že technika je pro něho jedna z forem života. Technika se posouvá na celosvětovou úroveň, ze které vychází figura dělníka. Přestává ho zajímat lidství, ale vidí plody figury dělníka a těmi je práce. Bytím člověka se stává práce. Vidí život tak, že pomocí techniky se proměňuje život v energii, která musí být přetavena do mocenských prostředků. Lidství ztrácí svoji tvář. Je pohlceno figurou dělníka a jeho nejdůležitější funkcí je přeměnit život na energii pomocí práce. Lidství se již nesoustředí na nic jiného než na vedení techniky, přeměňování života na energii a dosahování hegemonie. Mimo práce a přeměny života na energii již nic není, stává se z něho organická konstrukce. Jünger

3 Informace k životopisu čerpány: Ernst Jünger. In: *NÁŠ SMĚR: Pohledy na novější české dějiny a postřehy ze současnosti* [online]. 2010 [cit. 2013-06-13]. Dostupné z: <http://nassmer.blogspot.cz/2010/03/ernst-junger.html>

je zastáncem tří jednot. Jednoty času, místa a osoby. Jednota času již byla vysvětlena, je tím myšlena přeměna času na energii. Místem je označeno, kde se to koná a jednota času a osoby je již také zmíněný dělník. Díky této trojici se přetváří rámec jsoucna a vzniká jediná dějinná mocnost a tou se stává figura dělníka. Tyto síly vedou k dosažení planetární hegemonie a ničení sil, které k hegemonii nevedou. Figura dělníka se uplatňuje hlavně v následujících třech oblastech: technika, umění a politika.

„Technika je způsobem, jakým figura dělníka mobilizuje svět“⁴ Právě v této citaci si můžeme všimnout propojení mezi technikou a figurou dělníka. Jünger vidí techniku jako nástroj, kterým se lidé přes figuru dělníka dostanou k absolutní planetární hegemonii. Díky tomu nazývá techniku „řečí světa“⁵ a vidí u ní i matematickou povahu. Lidé tuto řeč buď musí pochopit a participovat na hegemonii, nebo zemřít, protože je jen jedna cesta. Aleš Novák vidí u Jüngera zásadní problém v tom, že si neuvědomuje nebo nikde nezveřejňuje, že technika je ontologickým aspektem pravdy. Všimá si, že Jünger úplně nedotahuje všechny vyslovené myšlenky, z filozofického hlediska nepřináší odpovědi na otázky typu: co přijde po absolutní hegemonii a ovládnutí světa technikou? „To, že technika je ontologickým aspektem pravdy (neskrytosti) bytí určujícím základní povahu jsoucna jako jsoucího, však Jünger ve své studii explicitně nechápe a nikde nevy-sloví.“⁶

Jünger vidí techniku jako nástroj, člověk s ní je spojen zprostředkovaně a zprostředkování je vedeno právě přes figuru dělníka. Věří, že technika bude pracovat v náš prospěch. S ohlédnutím do minulosti můžeme se stoprocentní jistotou tvrdit, že se mýlil. Technika je většinou vymyšlena s dobrou myšlenkou, ale ve špatných rukou dokáže mít pod sebou tisíce mrtvých. To vidíme, pokud se poohlédneme do krátké minulosti. Do dějin 20. století, které právě pomocí techniky mají na bedrech stovky milionů mrtvých.

4 NOVÁK, Aleš. *Moc, technika a věda: Martin Heidegger a Ernst Jünger*. Vyd. 1. Praha: Togga, 2008, s. 22. Vita intellectiva. ISBN 9788087258019.

5 Tamtéž, s. 23.

6 NOVÁK, Aleš. *Moc, technika a věda: Martin Heidegger a Ernst Jünger*. Vyd. 1. Praha: Togga, 2008, s. 24. Vita intellectiva. ISBN 9788087258019.

Poukazuje na rozdíl občana a dělníka. Dělníkem není myšlen dělník v továrně, ale figura dělníka, která mobilizuje svět. Obyčejný dělník v továrně nebo občan si odpracuje svůj počet hodin v továrně nebo jinde v práci a nepřemýšlí nad světem. Nezajímá ho jsoucno, příroda ani nic důležitého. Jediné, co ho zajímá, je vlastní výplata a pocit blaženosti. Snaží se být za každé situace „šťasten“ z příjmů, z movitého a nemovitého majetku. Nakonec zjistí, že vše, o co usiloval celý život, vede k nudě a prázdnotě nebo v tom horším případě to nezjistí vůbec. Figura dělníka, jak ji nastínil Ernst Jünger se snaží o něco jiného. Snaží se mobilizovat svět, vytvořit absolutní hegemonii. Občan nedokáže pochopit techniku jako mocenský prostředek. Samozřejmě je pro něho jediná možnost a tou je dělník, protože to je dějnotvorná figura, která reprezentuje planetární formu techniky. „Všude, kde se člověk dostane do oblasti zasažené technikou... platí pro něho buď akceptovat charakteristické prostředky a hovořit jejich řečí, nebo zahynout“.⁷

Zde vidím zásadní problém v Jüngerových myšlenkách. Hlavním smyslem techniky je pro něho získání hegemonie což není samo o sobě nic hrozného. Pro naplnění smyslu techniky a hegemonie, je Jünger ochoten použít všechny prostředky a nebrání se ani válce. Pro něho není válka problém, vidí v ní cestu pro dosažení totální hegemonie. Podle něho je ve válce ten pravý prostor pro uvolnění všech sil. Dělník je služebníkem techniky, která se stává novým nástrojem dějin. Dále tvrdí, že člověk a společnost si budou techniku jako službu moci přivlastňovat až v případě, kdy budou všichni participovat podle svých možností na figuře dělníka. Jünger tvrdí, že technice není nic schopné klást odpor. Všimá si, že jí není člověk schopen klást odpor, protože postupem času si získá každého. Technika není špatná nebo dobrá, ale ukazuje, že pouze ona může být pravou formou bytí. „Vývoj techniky není bez hranic, je ukončený v tom okamžiku, kdy jakožto nástroj odpovídá specifickým nárokům, které na ni klade figura dělníka“⁸

7 Tamtéž, s. 27.

8 Tamtéž, s. 29.

Jünger se nevidí jako nihilista, snaží se směřovat ke změnám. Vidí možnost, že pokud se technika pochopí, dá se ovládnout. Myslí si, že její vývoj musí být uzavřený a jednou se zastavit. Figura dělníka se dá aplikovat pouze v totalitě a nikoli v žádném jiném režimu nebo politickém systému. Myslí si, že úkolem techniky je vytvořit hegemonii úplně všude na celém světě, ale už nevy světluje, k čemu by ta moc byla dobrá pro člověka. To mu právě vyčítá Heidegger a Novák, že nepřemýšlí o tom, co nastane po tomto období.

„Není nikdo a nic, žádná doba, žádné místo, které by se technice vymykalo, či vzpíralo. Technika činí čas pracovní dobou, činí prostor prostorem pracovním, činí člověka dělníkem (nikoliv naopak), činí jsočno zdrojem (energie).“⁹

Dovoluji si nesouhlasit s Alešem Novákem, protože si myslím, že ani dnes v 21. století nemá technika absolutní hegemonii, proto si myslím, že není možné, aby ji měla na počátku 20. století. Dá se polemizovat o tom, že ovládá západní Evropu, USA, Japonsko, část Ruska a některé další země, ale stále jsou na světě místa, která jsou technikou nezasazena. I Ernst Jünger přiznává, že v jeho době nenastává absolutní hegemonie. Můžeme se podívat na kmeny žijící v Austrálii, v Brazílii, chudé rolníky v Číně, pořád je dost míst na Zemi, která jsou technikou a globalizací netknuta. Dovolil bych si Aleši Novákovi vytknout, že přenáší své myšlenky do 30. let z pohledu dnešní doby, a to si myslím, že není možné.

Jako druhý problém vidím, že si Aleš Novák nevšimá, že technika má dvojí určení, uvnitř techniky je poezie ars techné. V řečtině má technika (τεχνολογία) a umění (τέχνη) stejný kořen slova. Protože umělec na jedné straně tvoří a na druhé přemlouvá materiál, což ukazuje již Platon ve svém díle *Tímaios*. „Počátek tohoto světa totiž náležel ve směsi z nutnosti a z tvůrčí činnosti rozumu (genesis ex anankés kai núsystaseós). Rozum však ovládal nutnost tím, že ji přemlouval (peithein) vésti většinu ze vznikajícího k nejvyšší dokonalosti. Byl tedy na počátku tento vesmír stavěn působením nutnosti, přemáhané tímto způsobem a po této stránce od rozumné přemluvy. Jestliže tedy někdo chce vskutku říci, jak

9 Tamtéž, s. 31.

tomu bylo se vznikem světa, musí připojiti i druh neurčitého činitele (eidos tés planómenés aítias), pokud má podle své přirozenosti vliv.“¹⁰

Nikdy nelze pouze tvořit bez ohledu na materiál, třeba u dřeva musíme brát ohled na suky a na vlastnosti, pokud tomu tak není, tak výsledné dílo nefunguje správně. V antice se pracovalo s myšlenkou, že i uříznuté dřevo, s kterým se pracuje, je živé a ne vždy se daná výroba povede. Je to součinnost dvou živých entit, kdy je na jedné straně surovina a na druhé technik. V dnešní době se spíše řídíme heslem: „poručíme větru, dešti“ a vůbec nepočítáme s Platonovou bludnou příčinou. Nyní je dělník v továrně nihilistický, protože pro něho je dřevo nebo jakýkoliv dříve živý materiál pouze materiál a nebere neurčitého činitele jako živou součást. Technika jako celek není nihilistická, ale v dnešní době se tak bere. Jako původ tohoto problému vidím Descartesa, který se ve svých myšlenkách přestal opírat o přírodu, která pro něho přestala být „živou“.

„Perfektnost techniky není ničím jiným než jedním ze znamení završení totální mobilizace, do níž jsme zahrnuti“¹¹ Jünger rozlišuje totální a částečnou mobilizaci. Částečná mobilizace je pro něho dobrovolná, kterou spojuje s jedním státem či monarchií, vojáci vstupují nadšeně a dobrovolně do armády. Totální mobilizace se týká všech zemí a lidí, do vojska nemají nastupovat pouze vojáci, ale všichni lidé, kteří jsou toho schopni. Vládne v ní dělník, hlavním úkolem totální mobilizace je přeměnit život v energii a prostředkem pro to je válka. Z každého člověka (dělníka) a ze všeho ostatního by se mělo vymáčkout co nejvíce energie. Totální mobilizace by měla být umístěna do absolutního režimu. Pokud by technika s pomocí dělníka převzala moc, byly by všechny detaily lidského života a práce rozplánovány. Jünger věří, že technika jednou splyne s přirozeným a nerozlišíme umělé od přirozeného. Nazývá to organickou konstrukcí techniky. Domnívá se, že tato změna bude mít tři fáze. První fáze se uskuteční na bojišti, kde se naplno projeví figura dělníka a moc techniky, a myslí si, že tuto fázi

10 UMLAUFL, Václav. *Evropské cesty k vlastnímu já*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002. ISBN 8073250020.

11 NOVÁK, Aleš. *Moc, technika a věda: Martin Heidegger a Ernst Jünger*. Vyd. 1. Praha: Togga, 2008, s. 33. Vita intellectiva. ISBN 9788087258019.

již máme za sebou. Druhá fáze podle něho právě nastala a bude se v ní pomocí techniky mobilizovat svět. Ve třetí fázi nakonec vystoupí figura dělníka jako nejvyšší stavitel a podle Jüngerova se tím završí období od Descartesa, kdy se z člověka stane vládce a vlastník přírody. Jak již bylo zmíněno dříve, i Jünger tvrdí, že toto období ještě nenastalo.

Jünger vidí svět jako celek, uzavřený a jednotný. Nechce společnost složenou z individuí jako je moderní liberální společnost, ale chce, aby se od sebe lidé fakticky nelišili. Dělník je figura, forma, kterou prochází energie, žádná individualita. Vyobrazuje to podobně jako společenství včel. Pokud si vezmeme úl, tak vidíme, že se v něm objevují různí aktéři na různých místech, ale vytváří celek. V úlu máme královnu, trubce a dělnice a dohromady tvoří celek. Přesně takhle si Ernst Jünger představuje společnost, kde má každý určitou roli a nakonec se tvoří celek. Ernst Jünger nebyl nacionalista, ale dobrodruh. Viděl válku jinými očima, spíše instrumentálním rozumem, nikdy nechtěl podpořit myšlenku nacismu. Toho si můžeme všimnout již z jeho postoje, když v roce 1944 opouští armádu a nedopouští se hrdinských skutků jako v první světové válce. Pouze si myslel, že figura dělníka je skrytá a až pomocí války se dostává na povrch a začíná předělávat společnost. Bohužel Jüngerovy myšlenky byly zneužity a přetransformovány ve prospěch nacistického Německa. V totální mobilizaci myslí, že by se měly pozvednout státy západní Evropy, nikoli pouze Německo. Všechno, co považoval za důležité pro západní Evropu, nacisté přetransformovali pro svůj užitek, podobně jako byly předělány myšlenky Friedricha Nietzscheho a jeho nadčlověka, kde sice není přímá spojitost, ale určité spojení mezi nadčlověkem a árijskou rasou vidět je.

Vítězství techniky v Evropě je faktem, ale stejným faktem je i existence Frankfurtské školy, která během války úplně změnila svůj postoj k technice. Před válkou měla kladný postoj, ale během války a po válce ho změnila na záporný až odmítavý. Z toho vyplývá, že totální pojetí techniky bylo možné pouze v nacismu nebo v komunismu. Muselo být napojené na totalitní systém. V dnešní době máme liberální systém, a proto není možné totální pojetí techniky.

Jak viděl Jünger propojení umění a figury dělníka? Umění by mělo být podřazeno figuře dělníka, protože samo o sobě nefunguje. Mělo by podporovat totalitu a přeměňování života v energii, musí vést k totální mobilizaci. Pomocí umění se snaží tato figura ovlivnit svět, Země se stává celkem jsoucná jakožto jsoucího. Umění by mělo propojit figuru dělníka s prací a splynout s úkolem totální mobilizace, což je přeměnit život v energii. Práce se stává smyslem všeho jsoucího. Rozděluje čtyři typy krajiny: přírodní (Naturalandschaft), kulturní (die Kulturlandschaft), technická (die Werkstättenlandschaft) a krajina plánu (die Planlandschaft). Přírodní a kulturní typy jsou pro Jüngera neakceptovatelné a to z důvodu, že takhle o nich uvažuje občan a nikoliv dělník. Občan v nich srovnává rozdíl přírody a kultury, ale s tím Jünger nesouhlasí, protože si myslí, že není rozdíl mezi přírodou a technikou, protože příroda už pro něho není celek ve smyslu fysis. Příroda se stává součástí kultury a právě člověk rozhoduje, co je a není příroda a co se s ní bude dít. „Příroda je pouhým „obrazem přírody“ tak, aby byl libý a jak je přiměřený lidství člověka redukováného na figuru dělníka, sebe-prožívajícího se a sebe-obdivujícího se v tomto obraze jako v zrcadle.“¹²

Dělník si sám určuje, co je estetické. Buduje silnice, železnice, mosty, města, hřiště, továrny. Hlavní je, aby krajina zapadala do koncepce totální mobilizace. Vše je potencionální materiál, který se musí využít a přeměnit v energii. V technické krajině se člověk snaží ukázat lidství, které je propojeno s ontologickým principem práce, a chce dosáhnout více, než bylo dosaženo předtím. Člověk se potom snaží krajinu přeměňovat, aby v ní nalézal sám sebe. Konečně poslední krajina plánu, ve které je podle Jüngera vše pevně připraveno a přeměněno na zdroj energie, a to vše v plánované krajině vede k neomezenému zbrojení. Právě proto je krajina plánu jedinou pravou a správnou krajinou pro totální mobilizaci a figuru dělníka, ale opět přiznává, že toto období ještě nenastalo, protože nenastala totální planetární hegemonie. Rozděluje figuru dělníka na aktivní a pasivní typus. Podle pasivního typu žije většina lidí, zastávají figuru

12 Tamtéž, s. 44.

dělníka, ale nevědí, že je i něco lepšího. Vrcholem se pro ně stává plat, nejnovější oblečení, automobily a tyto věci jim způsobují uspokojení.

Od umění očekávají, že bude jednoduché, politicky korektní, známé. Pasivní lidství prožívá život špatně, nečerpá z něho maximum, neví, co je správné. V dnešní době žije pasivním typem 90–95% lidí z „vyspělého“ světa. Oproti tomu v aktivním typu jsou lidé neustále nespokojeni, snaží se dosáhnout lepších výsledků. Potřebují neustále něco dělat, aniž by člověk věděl proč, což vede k zoufalství. Pomocí aktivního typu se člověk snaží dosáhnout jedinečnosti, ale tím, že se o to pokouší každý člověk, vede to k tomu, že jsou všichni stejní, ale maximalizují se. Pomocí aktivního typu se člověk snaží pracovat se všemi zdroji a získat ze všeho největší prospěch, což vede k prospěchu celé společnosti. Každý člověk má právo a povinnost podporovat figuru dělníka a totální mobilizace, která se musí uskutečnit na celé Zemi a na kterou má právo figura dělníka, nikoli žádný jednatel. Všechno patří všem lidem, kteří jsou součástí figury dělníka. Člověk je dle Jüngerova „nejvyšším a nejvzácnějším kapitálem“, ale pokud se ztratí jeho produktivnost, tak se stává bezcenným. Lidé se snaží nahromadit ohromné bohatství, mnoho movitého a nemovitého majetku. Snaží se získat mnohem více, než potřebuje k životu, ale proč tak konají? Snaží se zabezpečit nebo získat pocit bezpečí? Aktivní a pasivní typus vede k podobnému výsledku jako občan a figura dělníka. Zde musím přidat svůj názor, protože si myslím, že Jünger patřil mezi málo lidí své doby, kteří viděli do jádra problémů. Dobře se nám hodnotí, co se dělo v minulosti, kratší či vzdálenější, ale jen málo lidí dokáže vidět do doby, ve které žije, a to si myslím, že se Jüngerovi podařilo. I tento problém je v dnešní době velmi aktuální, kdy se lidé snaží hromadit majetek, peníze a prostředky v mnohem větší míře, než sami potřebují.

3 Reakce Martina Heideggera na Ernsta Jüngerera

3.1 Martin Heidegger

Pochází z Meßkirchu, kde se roku 1889 narodil v chudé rodině. Pro svůj talent získal stipendium v Kostnici a později i ve Freiburgu, kde studoval teologii a filozofii a později také matematiku a historii. V období 1. světové války narukoval k vojenské poště a ještě za války se oženil. Stal se asistentem Edmunda Husserla, což ho velmi ovlivnilo. Během své kariéry navázal přátelský vztah s Karlem Jaspersem a vášnivě se zamiloval do své žáčky Hany Arendtové. Rok 1927 byl pro něho stěžejní, protože vydal svoje nejslavnější dílo *Bytí a čas* (*Sein und Zeit*). Bohužel pro svoji osobu se nepříjemně zapletl s nacismem. V roce 1933 vstoupil do



Obrázek 3.1.1: 3.1 Martin Heidegger [17]

NSDAP a nechal se zvolit rektorem univerzity ve Freiburgu. Pomocí této funkce chtěl prosadit reformy a předělat německé školství, což se mu nepovedlo a o rok později na tuto funkci rezignoval. Za zmínku určitě stojí to, že nebyl žádný vášnivý nacist (pomohl emigrovat židovské studentce), ale nevzdal se členství v NSDAP, protože věděl, že by si nadělal velké nepříjemnosti. Ke konci války se dostal na frontu, kde vykonával zákopové práce. Po skončení války nemohl přednášet. Toto rozhodnutí podpořila i práce Jasperse. Po šesti letech mohl opět začít přednášet a jeho přednášky plnily posluchárny. V pozdější době ho upoutala technika, kde polemizuje s Jüngerem. Jüngerera uznává a tvrdí o něm, že je jeden z mála lidí, kteří vidí do své doby, ale skoro až kategoricky s ním nesouhlasí.

Dalším důvodem, proč se nemohli shodnout, bylo to, že Jünger vycházel z platonismu a Heidegger byl ovlivněn Aristotelem. Jisté ale je, že ho Ernst Jünger velmi ovlivnil a ve svých dílech na něho reaguje. Směřuje mu i otevřený dopis k šedesátým narozeninám, který vešel ve známost pod názvem *Zur Seinsfrage*. Umírá v roce 1976.¹³

3.2 Zur Seinsfrage, Věda, technika a zamyšlení

Martin Heidegger si všímá, že Jünger vidí etapu dokončeného nihilismu. Reaguje na jeho esej *Über die Linie* a k Jüngerovu výročí mu zasílá otevřený dopis ve spisu *Zur Seinsfrage*. Snaží se pochopit a přinést odpověď na dvě věci. Co Jünger myslí nihilismem a jak se za něj dostat. Protože byl Heidegger hlavně filozof, tak se snaží přinést odpověď na otázku, jak promýšlet filozofii v době za nihilismem? Bere Jüngerovy myšlenky z pohledu filozofického. Jde mu o definici nihilismu a planetu celkově. Heidegger bere vážně figuru dělníka, vidí, že dělník má apokalyptické rysy, ale jde mu o to, co nihilismus znamená a co je jeho bytostným určením. Oba se shodli, že figura dělníka je dějinná a planetární, ale rozdíl je v tom, že Jünger nejde za to trans. Pro Heideggera je důležité, že máme typ racionality, kterým se nihilismus projevuje, a na druhé straně typ myšlení (*Denken*), který musí jít za to myšlení. Z toho nám vyplývají dvě pozice. Buď jsme uvnitř nihilismu, anebo jdeme za tu linii a přemýšlíme o tom jako o etapě filozofické a dále, co bude po této etapě. Heidegger zmiňuje, že obě Jüngerova díla jsou pro něho důležitá (*Totální mobilizace, Dělník*). Jak již zmiňoval Novák, tak velký rozdíl mezi Heideggerem a Jüngrem je i v tom, že Jünger z toho nedělá filozofický problém, ale technický, naopak od Heideggera, který jakožto filozof tak činit musí. S aktivním nihilismem navazuje Heidegger na Nietzscheho a v díle *Věda, technika a zamyšlení* přiznává, že se *Dělníkem* zabývá už v letech 1939–40. Řeší, jak souvisí válka se západním myšlením, snaží se určit dějinný charakter války.

13 Informace k životopisu čerpány: BIEMEL, Walter. *Martin Heidegger*. 1. vyd. Překlad Jaromír Loužil. Praha: Mladá fronta, 1995, 223 s. ISBN 80-204-0268-3.

„Totální nasazení nyní vstoupilo do stadia, které svou nebezpečností přesahuje všechno nám dosud známé. Němec pochopitelně už není jeho subjektem a tím roste nebezpečí, že bude pochopen jako jeho objekt.“¹⁴ Začínají brát přechod síly jako objekt, vůle k moci se projevuje totálním nasazením, výsledkem je, že my dostáváme nové pojetí. V nihilismu už člověk není subjektem, ale objektem. Z hlediska Jüngera se přešla linie, dostali jsme nový pojem dějin. Heidegger otáčí svoje myšlenky zpět k Platonově metafyzice. Zjišťuje, co je idea, to, co ho zajímá.

je spojení s dělníkem. My máme nějaký druh vidění světa. Figura dělníka je pro Heideggera způsob, jakým my chápeme svět, dějiny a válku. Podle Heideggera dochází tímto způsobem k legitimaci bytí jsoucího, to co je jsoucí, dostává nový smysl, je legitimováno novým způsobem. Podle Heideggera je to nové porozumění jsoucna. To, co vidí správně, je, že máme nějaké subjektum a to je vnitřní forma metafyziky. Descartes postavil člověka jako místo, odkud se dává věcem smysl. Immanuel Kant dělá subjekt z člověka. Heideggera zajímá to, že transcendence pokračuje a jsoucno dostává nový smysl. Od Kantova osvícenského subjektu k dělníkovi je to úplně jiné. To, co vidí Kant jako smysl světa, je úplně jiné než to, co vidí Jünger. Heidegger oceňuje, že figura dělníka má planetární charakter, což je návaznost na osvícenství. Nastává nová figura člověka, která se stává nihilistickou, má planetární význam a uplatňuje se ve válce. Filozoficky se Heidegger vrací k Nietzschemu. Důležité je, že dělník reprezentuje Nietzscheho vůli k moci. „Vůle k moci vytváří nové místo, odkud ten svět dostane smysl, svět jako jsoucí, vše co jest.“¹⁵

14 HEIDEGGER, Martin a Peter TRAWNY. *Zu Ernst Jünger*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, c2004, s. 392. ISBN 3465033256.

Přeloženo z německého originálu: „Die Totale Mobilmachung ist in ein Stadium eingetreten, das an Bedrohlichkeit noch das vergangene übertrifft. Der Deutsche freilich ist nicht mehr ihr Subjekt, und dadurch wächst die Gefahr, daß er als ihr Objekt begriffen wird.“

15 HEIDEGGER, Martin a Peter TRAWNY. *Zu Ernst Jünger*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, c2004, s. 400. ISBN 3465033256.

Přeloženo z německého originálu: „Der Wille zur Macht aber ist als die Wirklichkeit des Wirklichen eine aus die Gestalt des Reiters ihrerseits denn Sinn empfängt, ist identisch mit Sein.“

Důležitým pojmem pro něho je Gestell (totální disponovatelnost¹⁶), čímž označuje moderní techniku, která nám ukazuje jsooucnost. Vše, co člověk odkrývá, by měl používat jako použitelný stav zásob. Podstatou bytostného určení nihilismu se stává Gestell, moc reprezentuje dělník, který vede moc a tím vzniká nová podstata nihilismu. V další části *Zur Seinsfrage* se Heidegger věnuje překonání etapy nihilismu a tím už se tato práce nezabývá, protože pro ni je důležitá podstata nihilismu. Heidegger dobře poznal, že etapa nihilismu musela skončit, protože se vyčerpala smysl toho, co je jsooucí. Charakter totálního nasazení je vedený figurou dělníka a Heidegger přechází od Jüngera k Nietzschemu, ale ví, že Jünger vyložil Nietzscheho myšlenky správně.

Martin Heidegger se zajímá o techniku a cestu k ní, tvrdí, že se k technice máme vydat pomocí myšlení a řeči. Zajímá ho bytnost techniky (neboli základ bytí techniky) a jak se technika vymezuje. Bytnost techniky nemůžeme poznat, ale není to stejné jako technika. Podle Heideggera máme dva druhy techniky. Techniku jako prostředek k účelům a techniku jako to, co koná člověk. Všechno je technika a nezáleží, jestli je to složitý motor, anebo primitivní prostředek. Upozorňuje na techniku, že je potřeba jí poroučet a mít ji pod kontrolou, aby se nám nevymkla. To je rozdíl oproti Jüngerovi, který tvrdí, že technika se nedá ovládnout, dokud nenastane absolutní hegemonie, protože do té doby technika ovládá nás. K technice jsme nesvobodně připoutáni a nezáleží na tom, jestli s ní souhlasíme nebo nesouhlasíme. Úplně nejhorší je, když jsme k technice neutrální. „Je třeba, jak se říká, „uchopit techniku duchovně“. Je třeba umět technice poroučet. Mít techniku pod kontrolou se stává tím naléhavější, čím více hrozí, že se technika vládě člověka vymkne.“¹⁷

Nevidí rozdíl mezi moderní technikou a starší rukodělnou, protože vše je děláno člověkem pro nějaký účel. Nepopírá rozdíl v postupu techniky, že v moderní době je technika dál, ale jádro vidí stejné. Tvrdí, že instrumentální určení techniky je správné, ale když je to správné, tak to ještě nemusí být prav-

16 Překlad převzat od Aleše Nováka z díla *Moc, technika a věda*.

17 HEIDEGGER, Martin. *Věda, technika a zamyšlení*. Vyd. 1. Praha: OIKOYMENH, 2004. Knihovna novověké tradice a současnosti, sv. 42. ISBN 8072980831.

divé. Moderní technika je také vedena jako prostředek k účelům. Všude tam, kde jsou sledovány účely, užívány prostředky a kde panuje instrumentalita, tam vládne příčinnost a kauzalita. Obrací se na Aristotelovy čtyři příčiny, zde je opět vidět propojení Jünger platonismus a Heidegger Aristoteles.

1. causa materialis – materiál
2. causa formalis – forma, tvar
3. causa finalis – účel
4. causa efficiens – skutečný výtvar¹⁸

Díky těmto čtyřem kauzalitám se mění materiál, který ještě není přítomný na přítomnou věc. Pro lepší pochopení uvedu příklad. Vezmeme si železnou rudu, to je materiál. Vytvoříme z toho klíč, takže z materiálu dostáváme formu, kdy ruda je zavázána klíči, že dostala tvar. Zároveň získává klíč účel, což je otevřít daný zámek a vzniká i causa efficiens, tedy ten skutečný klíč.

„Každé dopuštění, které cokoli přiměje, aby přešlo z nepřítomného do přítomnosti, je ποιησις, totiž poskytnutí výskytu.“¹⁹ Jsou dva druhy skýtání výskytu, čehož si všímá již Platon v díle Symposion. Ten první je dán od přírody, na jaře obrazí strom, skýtání výskytu je samo v sobě. Na druhé straně je výskyt z rukodělné a umělecké práce, kdy vzmach skýtání je v něčem jiném, určuje ho umělec nebo řemeslník. Právě k tomuto druhému způsobu můžeme dojít jedině díky čtyřem příčinám. Je to možné tehdy, pokud skryté přechází do neskrytého. Dále přichází s myšlenkou, že technika má mnoho společného s odkrýváním. V odkrývání se ukazuje poskytování výskytu. Techné není pouhý prostředek, ale je to jeden ze způsobů odkrývání, pokud to pochopíme, tak se nám otevře pro bytnost techniky úplně nová oblast.

Máme bytí na začátku, které je zapomenuté a ztratí se nám ve jsoucnu. Na straně člověka otázka ve filozofii přestala být otázkou po bytí. U Aristotela v metafyzice se stala otázkou po jsoucím. Aristotelova metafyzika již traktuje jsoucnu a nikoliv bytí. Zapomnělo se na bytí a u Heideggera dochází k procesu, kdy se bytí aktivně stahuje do té skrytosti, nechává vystoupit jsoucnu a v další

18 Tamtéž, s. 9.

19 Tamtéž, s. 11.

etapě jsoucno vystupuje před subjekt, před Kantův subjekt. V jsoucnu je ten subjekt uschopněný, aby se vzájemně ovlivňovaly. Do té míry je určen smysl, co je jsoucí, čím je ten subjekt. To je antropologický obrat, mimochodem to je i kritika humanismu, který negativně vidí Heideggera. Vzniká Gestell 1, jsoucno je vytáhnuté před subjekt (myšleno před Kantův subjekt) a ten subjekt mu dává smysl. U Aristotela mělo jsoucno smysl samo o sobě, tohle u něho nebylo, protože byl kosmos a člověk nebyl důležitý. Najednou se stává centrálním postavením subjekt – objektový vztah. To je Gegen -stand, jsoucno stojí proti nám. Předtím Aristoteles vidí, že jsoucno na nás působí kauzálně a je na nás nezávislé. Heidegger upozorňuje, že od novověku mezi jsoucnem a člověkem vzniká nová vazba. Člověk zajišťuje smysl toho, co je jsoucí. Od Kanta začíná nový vztah, jsoucno je ve své jsoucnosti dané pouze tehdy, když subjekt (tedy toto jsoucno) jako jsoucno vidí, vyměřuje a zajišťuje. Subjekt jsme my lidé. Vznik Gegen – stand, tedy to, jak se jsoucno dává tím, že člověk zajišťuje smysl jsoucna. Heidegger si všímá, že fenomény (to, co se nám ukazuje) musí být zajištěné vůči subjektu. Subjekt vstupuje do centra dění. Nihilismus je to, co říká, že subjekt vůbec nepotřebuje a potřebuje pouze energii. Heideggrovi jde o Gestell 2, v momentě, kdy jsoucno stojí před námi, tak ho technika mobilizuje. Nedělá z něho to, co je jsoucí, ale čistou sílu. Čistá síla je planetární technika nebo nihilismus planetární techniky. Heidegger vidí u Jüngera, že viděl správně schopnost mobilizace a to, jak jsoucno se nám předkládá, aby bylo přeměněno na energii, mobilizováno a vybito ve válce.

Co je to technika? Slovo technika (τεχνικόν) pochází z řečtiny a náleží k techné (τέχνη). Má dvojí význam. První je rukodělná dovednost a vysoké umění. Druhý význam je vyznat se v něčem nebo něčemu rozumět. Větší důraz přikládá druhému, což znamená, že technika je jeden ze způsobů odkrývání. Problém vidí v tom, že toto platilo v minulosti, ve starověkém Řecku, ale již to neplatí v dnešní strojové technice. „Říká se, že moderní technika je nesrovnatelně jiná ve srovnání s veškerou dřívější, protože se zakládá v novověké exaktní přírodovědě.“²⁰

20 Tamtéž, s. 14.

Důvodem, proč se moderní technika odlišuje, je to, že se zakládá na novověké exaktní přírodovědě. Dále nám ukazuje propojenost moderní techniky a odkrývání. Uvádí to na dvou příkladech. Starý mlýn a moderní vodní elektrárna. Odkrývání pro něho znamená, že požaduje od přírody, aby dodávala energii a hromadila ji do zásoby. Právě proto je neakceptovatelný příklad mlýnu, protože nemůže svoji energii nikam uschovávat. Když nefouká vítr, nepracuje. Kladným příkladem je vodní elektrárna, která pomocí turbín může energii uskladňovat a posílat jinam. Pro Heideggera je odkrývání v moderní technice postaveno na tom, že je uvolněna energie z přírody, ta je přetvořena, přemístěna a potom znovu využita.

„Jedině proto, že již člověk sám je vyzván (herausgefordert), že je na něm požadováno, aby vymáhal, těžil (herauszufördern) přírodní energie, může se dít toto zjednávací odkrývání.²¹

Člověk je ten, kdo vykonává a zjednává. Na člověku je, aby těžil přírodní energii, a díky tomu se může dít odkrývání a to je ten důvod, proč se i člověk stává použitelným stavem. Hajný v lese, který měří dřevo je, aniž by chtěl, součástí dřevozpracujícího průmyslu. Odkrývání není čin pouze člověka, ale velkou roli v tom hraje ustanovující zjednání (Gestell). Tímto pojmem označuje moderní techniku, vše, co člověk odkryje, by mělo být uloženo jako použitelný stav zásob. Spojuje v sobě všechny stellen (stanovování), herstellen (zhotovit), darstellen (předvést), aufstellen (postavení). Zároveň nám Gestell ukazuje jsoouco, sice to není nic technického, ale vládne celé moderní technice v bytnosti. Podstatou bytostného určení nihilismu se stává Gestell, moc reprezentuje dělník, který ji vede, a tím vzniká nová podstata nihilismu. V další části Zur Seinsfrage se Heidegger věnuje překonání etapy nihilismu a tím už se tato práce nezabývá, protože pro ni je důležitá podstata nihilismu. Heidegger dobře poznal, že etapa nihilismu musela skončit, protože se vyčerpá smysl toho, co je jsooucí. Charakter totálního nasazení vedený figurou dělníka a Heidegger přechází od Jüngera k Nietzsche, ale ví, že Jünger vyložil Nietzscheho myšlenky správně. Považuje přírodu za

21 Tamtéž, s. 17.

hlavní zásobárnu energie, kterou by měl člověk odkrývat a hromadit. Moderní technika musí využívat exaktní přírodovědu, protože její bytnost je v Gestellu.

Gestell je až radikálnější vyústění pojmu *Machenschaft*, proto se vraťme k pojmu, u kterého to začalo. Heidegger přichází s termínem *Machenschaft* (disponující zhotovenost), který je pro něho známkou konce metafyziky. Tímto pojmem označuje bytí *jsoucího*, ale zároveň tvrdí, že bytí opouští *jsoucno*, což je nový počátek. Tím, že *jsoucno* je opuštěno bytím, se stává předmětem *Machenschaft*, které nahrazuje bytí a stává se základním údělem *jsoucna*. Nahrazuje pozici bytí pro *jsoucno*, které se od bytí odděluje a disponující zhotovenost se pro něho stává počátkem.

„*Machenschaft* neboli „disponující zhotovenost“ je podle Heideggera tím, co určuje způsob tematizace a vztahu člověka ke *jsoucnu* jako *jsoucímu* v celku, *Machenschaft* je označením pro epochální podobu pravdy (neskrytosti) bytí tak, jak je tato pravda (neskrytost) bytí závazná pro epochu tzv. „moderny“, která je završením, naplněním a významovým rozvinutím, a tedy uskutečněním novověké metafyziky.“²²

Ve slovníkovém překladu *Machenschaft* znamená: pleticha, intrika, machinace. Jenomže Heidegger mu dává úplně jiný význam. Pro něho to je odkrývání podstaty bytí, to, co dělá *jsoucno* *jsoucí*. Přirovnává to spíše k zhotovování (*das Machen*). *Jsoucno* musí být přítomné a Heidegger věří, že je propojeno s technickým zhotovováním. Máme dva druhy zhotovování, interní a externí. Interní je vytvářeno pomocí *jsoucna*, externí vytváří *demiurg* (stvořitel). S touto myšlenkou přišel již Platon. Pomocí zhotovování je *jsoucno* přiváděno a drženo v přítomnosti. *Machenschaft* je pro Martina Heideggera bytností techniky.

„*Machenschaft* je vše utvářející a vše vytvářející zhotovitelností *jsoucna*, která rovněž předchůdně určuje bytnost působnosti a udílí skutečnosti její výlučný smysl“²³

22 NOVÁK, Aleš. *Moc, technika a věda: Martin Heidegger a Ernst Jünger*. Vyd. 1. Praha: Togga, 2008, s. 59. *Vita intellectiva*. ISBN 9788087258019.

23 Tamtéž, s. 65.

Heidegger vidí, že s koncem novověku nastává i konec „metafysických dějin Západu“²⁴. Vyčerpává se smysl bytí. Pomocí Machenschaft nastává určitá forma hegemonie, která pomocí jsoucna ovlivňuje člověka.

Jenomže to je jen první krok. Jsoucno začíná být ovládáno Machenschaft, které se ho zmocňuje. Jsoucno získává novou úlohu a je bráno pouze jako zdroj informací, zábavy, obživy, energie... To, co využívá nastalé situace, je technika.

„Disponující zhotovenost vyžaduje...dopředu naprosto přehlédnutelnou vypočitatelnost podmiňujícího zmocňování se jsoucna tak, aby bylo disponovatelným zřízením; z tohoto bytostného, byť zahaleného nároku vzchází novověká technika.“²⁵

K tomu používá pojem das Erlebnis (sebe-prožívání, prožitek)²⁶ a právě v Erlebnis a technice vidí Heidegger základní princip Machenschaft. Techniky se nemůžeme zmocnit ani ji ovládat, ale můžeme ji překonat, jako překonáváme nemoc. Lidé jsou technikou ovládáni, ale je pozitivní a věří, že se dá technika přejít. Není zastáncem techniky, ale ani jejím odpůrcem. Technika určuje smysl celku jako jsoucího, dává smysl světu. Jak je již napsáno v díle Věda, technika a zamyšlení, vidí Heidegger techniku jako výsledek dějin bytí a pomocí ní se děje odkrývání jsoucna celku. Technika dává světu jako celku smysl. Rozděluje vnitřní a vnější aspekty techniky. Tři vnitřní aspekty jsou vypočitatelnost, rychlost a nárok masovosti. Ve vypočitatelnosti technika se jsoucnem manipuluje a rozděluje ho podle jeho efektivnosti, přidává mu hodnoty a podle výsledku s nimi pracuje. Rychlost se zabývá otázkou, za jak dlouho se ze starého stane nové, z překonané věci věc nepřekonaná. Posledním vnitřním aspektem techniky je nárok a rozmach masovosti, který má nečekaně blízko k prvnímu bodu. Snaží se masovost rozdělit na jednotlivá jsoucna, s kterými se může počítat, protože s celkem masovosti se nedá pracovat. Mimo hlavních vnitřních aspektů techniky jsou ještě zploštění, zveřejnění a zpustlost každé nálady.

24 Tamtéž, s. 66.

25 Tamtéž, s. 71.

26 Překlad a ostatní překlady v této kapitole byly převzaty od Aleše Nováka z díla Moc, technika a věda.

„Všechny uvedené vnitřní rysy techniky podle Heideggera poukazují na začátek epochy naprosté samozřejmosti všech věcí a vší disponující zhotovenosti“²⁷ Zde je jasně vyjádřen Heideggerův postoj. Vidí, že nastává doba, ve které si může dělat každý, co chce. Nikdo nad ničím nepřemýšlí. Nastává planetární hegemonie, kterou pomocí techniky ovládá *Machenschaft*. Všechno je vedeno k tomu, aby se z toho získalo co nejvíce využitelnosti. Na les již nekoukáme jako na les, ale jako na místo, kde je surovina, dřevo. Na kopec, v jehož nitru je uložen písek, se nedíváme jako na součást krajiny, ale na zdroj suroviny. Vnější aspekty jsou dynamičnost, totálnost a imperiálnost, racionální a planetární aspekt. Dynamičnost je vnějším aspektem rychlosti. Druhý aspekt ukazuje na to, jak se sama technika jeví, protože mimo techniku již nic jiného není, proto se může prosadit pouze v totalitním režimu. Třetí je imperiálnost. Zde ukazuje, že technika je globální a planetární síla, která jediná vede k odkrývání. Na argument, že jsou místa technikou nezasazená, reaguje, že tato místa patří do technického celku. Technika se nechává nazývat jako racionální, ale nejde jí o racionalitu, ale o efektivnost a je to podobné vypočitatelnosti u vnitřních aspektů. V aspektu nazvaném planetárnost ukazuje, že technika nemá žádné limity, kromě zdroje surovin, a i ty se snaží překonat tím, že se dostává do vesmíru. Heidegger vysvětluje jeden vnitřní a jeden vnější aspekt zvlášť. Vnější je stroj a vnitřní obrovitost. Okamžitě uvádí, že stroj nerovná se technika. Díky stroji se příroda může stát „skutečnou přírodou“. Stroj je pro člověka špatný pomocník, protože s jeho pomocí se usnadňuje práce. Jenomže v tom vidí Heidegger problém, protože stroj bere lidem práci a místo toho, aby ho člověk ovládal, tak je člověk ovládán strojem.

„Dokud člověk nezaujme patřičný, tj. pravdě (neskrytosti) bytí odpovídající postoj vůči významové podobě této pravdy (neskrytosti) bytí v podobě *Machenschaft*, dokud se nezabydlí ve vědomém zasazení (*die Inständigkeit*) v pravdě (neskrytosti) bytí, nebude podle Heideggera schopen stroj zvládat, ovládat ve smyslu vládnout mu a nebýt jím ovládán.“²⁸

27 Tamtéž, s. 80.

28 Tamtéž, s. 85.

Od Reného Descarta, na kterého navazuje Imanuel Kant, vzniká matematizace světa, která spočívá v tom, že jsoucno je představeno subjektu, stojí před námi jako ta věc. Obrovitost (*das Riesenhafte*) vzniká v momentu, kdy nihilistická fáze je vytvořena subjektem. Předmět, který je vytvořený subjektem, vytváří jsoucno, které nemůže existovat bez subjektu. Máme stůl, ten je matematicky vytvořený, díky tomu dostáváme planetární úkaz, ale samotný stůl by neexistoval, kdyby neexistoval subjekt. To potvrzuje Heideggerovu techniku. Matematiku, geometrii a vědumá i Ernst Jünger, ale pro něho to mobilizuje pouze planetární zdroje. Heidegger to má jako pohled na jsoucno, který je zpracováván jako matematické a vědecké. Pojetí jsoucna se stalo matematicky dopočitatelné, to nemá Jünger, protože nemá svoje myšlenky filozoficky dotažené. Nevidí obrat na jsoucno jako Heidegger a Patočka. Technika se stává základem novověké vědy, díky které se pomocí ontologického smyslu *Machenschaft* odkrývá jsoucno. Disponující zhotovenost určuje, co je jsoucí. Již dříve bylo zmíněno, že jsoucí je opuštěno bytím a je ponecháno *Machenschaft*. „Nebezpečná není technika. Neexistuje žádná démonie techniky, naproti tomu ovšem existuje tajemství její bytnosti. Bytnost techniky je jakožto úděl odkrývání nebezpečím...Tam, kde vládne *Gestell*, je tedy v nejvyšším smyslu nebezpečí.“²⁹

Vraťme se k radikálnějšímu vyústění *Machenschaft* a to je *Gestell*, zde hovoří Heidegger jasně. Pro něho není problém samotná technika, ale její bytnost. Bytnost techniky (*Wessen*) znamená v obyčejném významu to, co něco je. To, co určuje pro všechny druhy stromů stromovitost, ale *Gestell* tohle není pro techniku. *Gestell* je způsob odkrývání, vymáhání bytnosti techniky na světlo světa, nikoli společný rod pro techniku. Heidegger doufá, že odkrývání přinese nějakou záchranu, kterou vidí v umění. Umění a technika pocházejí ze stejného slova *τέχνη*, i proto věří, že z bytnosti techniky, před kterou varuje, se skrývá i naše záchrana. „Protože bytnost techniky není nic technického, musí se bytostné zamyšlení nad technikou a rozhodující vyrovnání se s technikou udát v oblasti,

29 HEIDEGGER, Martin. *Věda, technika a zamyšlení*. Vyd. 1. Praha: OIKOYMENH, 2004, s. 27. Knihovna novověké tradice a současnosti, sv. 42. ISBN 8072980831.

jež je na jedné straně s bytností techniky příbuzná a na druhé straně je od ní přece jen zásadně odlišná.“³⁰

Onou záchranou je pro něho umění, ale pouze za předpokladu, že se umění neodklání od pravdy. Od techniky nás zachrání umění ars. Jsoucno je problémem metafyziky a nihilismu. Básník má blízko k původní události bytí. Vidí bohy, zemi, lidi jako smrtelníky a vidí je v původní jednotě, není ovlivněn průmyslovou nebo řemeslnickou poesis. Pro Heideggera jsou básníci důležití, protože mají jiný druh slova a jsou napojení na primární vztah k bytí a jsoucnu. Pro něho je to hlavně německý básník. Bytí vystoupilo do pozadí a je zapomenuté, vysunulo jsoucno. To je to, co nám je představené a co my opracováváme. Básník pomine jsoucno a jde k bytí. Básnické slovo má schopnost obejít svět a vrátit se k původnímu bytí, odkud vychází jsoucno. Básnické jsoucno vidí věci v původním zjevování směrem od toho bytí. Technika už nic takového nevidí, protože má před sebou již hotovou věc, která je vztažená k subjektu mimo objekt. Později technika nevidí ani subjekt, ale pouze tu energii. Básník má schopnost, dojít k místu, odkud vychází jsoucno ke zjevování, které potom vidíme. Básník vidí původní smysl věcí, čím skutečně jsou.

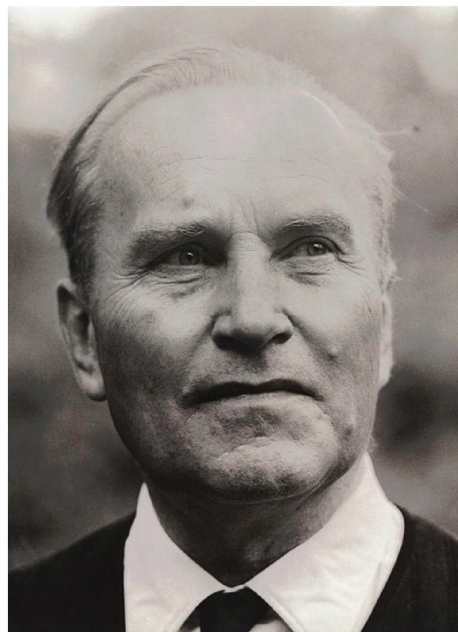
Patočka tvrdí, že jsme v době nihilismu, kdy jsoucno již neexistuje, protože se změnilo na energii. Věci již nejsou věci, ale nic, protože na druhé straně je anonym.

30 HEIDEGGER, Martin. *Věda, technika a zamyšlení*. Vyd. 1. Praha: OIKOYMENH, 2004, s. 34. Knihovna novověké tradice a současnosti, sv. 42. ISBN 8072980831.

4 Jan Patočka a jeho postoj k technice

4.1 Jan Patočka

Je považován za jednoho z nejvýznamnějších českých filozofů, narodil se 1. června 1907 v Turnově. Během svého života se věnoval filosofii dějin, fenomenologii, české literatuře, kultuře a umění. Po gymnáziu studoval filosofii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a později pokračoval v Paříži na Sorbonně a v Berlíně. Po studiích začal přednášet na Univerzitě Karlově, ale z politických důvodů ji musel dvakrát opustit, poprvé v padesátých letech a podruhé musel předčasně odejít do důchodu v roce 1972. Zajímavostí je, že se



Obrázek 4.1.1: Jan Patočka [18]

seznámil s Edmundem Husserlem a Martinem Heideggerem. Nejvíce se věnuje fenomenologii, kde byl ovlivněn již zmíněným Husserlem. Jeho nejznámějším dílem se staly Kacířské eseje o filosofii dějin, které vydal na sklonku života (1975). Během života se zajímalo myšlenky Platóna a to hlavně o péči o duši. V některých dílech se věnoval Komenskému a jeho filosofii výchovy. Také se zabýval překladatelstvím, když přeložil Heglovu Fenomenologii ducha a Estetiku. Patočkovy spisy byly hojně překládány, vyšly anglicky, německy, francouzsky, španělsky a italsky. Byl zastáncem socialismu a to z důvodu, že se staral o všechny členy společnosti. Dále se držel myšlenek dodržování lidských práv a svobod. Pro širokou veřejnost je znám jako signatář Charty 77, kde se společně s Václavem Havlem a Jiřím Hájkem stali mluvčími Charty. Pro Chartu vytvořil úvahu „O povinnosti bránit se proti bezpráví“. Tato událost nese smutnou stopu

na zbytku jeho života, protože pro StB se stal „populární osobností“. Za setkání s holandským ministrem ho StB zatkla a několikrát dlouze vyslýchala. Bohužel poslední výslech se mu stal osudným, Jan Patočka zemřel 13. března 1977 na mozkovou mrtvici. Vládnoucí třída se snažila vést jeho pohřeb v tichosti, ale i přesto se stal symbolem boje proti totalitě.³¹

4.2 Kacířské eseje

Pro Jana Patočku je důležité najít smysl dějin. Je si jistý, že lidé nemohou žít bez smyslu. Za největšího filozofa považuje Sokrata, protože věděl, že základem není pravdu mít, ale hledat ji. Snaží se od sebe oddělit smysl a význam. Smysl je spíše subjektivní pojem, který je spojen s citem a jednáním. Podle Heideggera: „smysl je to, na základě čeho se něco stává srozumitelným“³². Význam je objektivnější, ale je připoután spíše k logice. Hlavní je pro něho jsoucno, které je smysluplné. Jsoucno je pro nás důležité a hlavním celkem všeho je bytí, které ale bylo odsunuto do pozadí jsoucnem.

U předdějinného lidstva vidí, že k uvedení smysluplnosti stačilo málo. Bohové si rezervovali to nejlepší, a proto lidé brali s pokorou pohromy, neúrody, smrt a další jiné tragické události. Ke spokojenému vedení života jim stačily mýty, ve kterých si vše vysvětlili a dějiny pro ně měly smysl, protože v nich měli fysis, kosmos. Jediné, co je zajímalo, byla práce a uživení rodiny. Později přichází tázání, které má za následek vznik filozofie a politiky v obcích – právě se vznikem řeckých polis vidí Patočka skutečný vznik dějin. V polis spolu mohou svobodní muži diskutovat, aniž by se připravovali o životy a svobodu, to je něco, co zde ještě nebylo. Se zánikem polis přebírá filozofie roli metafyzickou a zajímá se o to, co je za naším fyzickým světem. V metafyzickém světě mělo svoji hlavní úlohu křesťanství, které se stalo pro mnoho století naprosto dominantní a přineslo

31 Informace k životopisu čerpány: STARK, Stanislav. *Vybrané osobnosti českého filosofického myšlení*. 1. vyd. Praha: Epoque, 2011. ISBN 9788074251283.

32 PATOČKA, Jan. *Kacířské eseje o filosofii dějin*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1990, s. 66. ISBN 8020002634.

odpovědi na metafyzické otázky, přineslo Boha. V křesťanství je vše opřeno o smysluplné základy, ale ztrácí se smysluplnost lidského života na Zemi, protože lidé žijí, aby se po smrti povznesli a vše je závislé na tom, že lidé musí věřit v Boha. Věda se svým vývojem přináší nové jistoty a postupně nahrazuje křesťanství. Světu se ztrácí smysl, začíná se mluvit o nihilismu.

Pokračuje nihilistické pojetí přírody a matematická přírodověda. Vše v přírodě je měřeno a přepočítáváno na veličiny, což vede k tomu, že se mohou porovnávat zdánlivě neporovnatelná jsoucna. Patočka souhlasí s Martinem Heideggerem v tom, že ve 20. století je pohled na svět nihilistický a relativní, což v předdějinném světě nebylo. Podobně jako měl Platon svého demiurga, tak lidé rozuměli rostlinám a zvířatům, jenomže v dnešní době³³ je pohled nihilistický. Jediné, co je důležité, je přeměnit vše na energii a prostředky. Místo toho, aby se žilo v souladu s přírodou a jejími produkty, lidé raději zápasí se jsoucnem. Upozorňuje na souboj pasivního a aktivního nihilismu, rozdělení nihilismu přebírá od Nietzscheho a akceptuje jeho názor, že k nihilismu moderní společnosti vede odvozování smyslu z absolutních hodnot. Právě Patočka vidí v nihilismu ústupek od celku, že bytí je nahrazeno jsoucnem. Nietzsche tvrdí: „budme pravdiví, pohledme do tváře faktu, že jsme nihilisty, nenamlouvejme si, co není – jediné pak budeme s to přemoci tu mravní krizi...“³⁴. Fridrich Nietzsche si myslí, že nihilismus tu bude nejméně další dvě století a dá se překonat jeho figurou nadčlověka a návratem téhož. Zde musím oponovat a nesouhlasit, protože si nemyslím, že figura nadčlověka dokáže vyřešit nihilismus. Také si nemyslím, že zpětným návratem ke křesťanství se něco vyřeší. Pokud by se měla podpořit myšlenka nadčlověka, co se stane s obyčejnými lidmi? Když nám křesťanství nevytvořilo v minulosti cestu, aby nenastal nihilismus, proč by tomu mělo být nyní jinak? Patočka přichází s myšlenkou, ve které se také potvrzuje jeho nihilistický pohled. „Bůh je mrtev, ale hmotná příroda, produkující se zákonitou nutností lidstvo a jeho pokrok, není o nic menší fikcí a má tu zvláštní slabou stránku, že v ní není

33 Myšleno v době Patočky, tedy ve 20. století.

34 PATOČKA, Jan. *Kacířské eseje o filosofii dějin*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1990, s. 102. ISBN 8020002634.

žádná instance kontrolující...“³⁵ Patočka věří, že tímto obdobím dějiny nekončí, že nihilismus se dá překonat a to tím, že lidé nějakým způsobem určují smysl věcí, i když odmítá myšlenku, že by to bylo pouze v naší vůli. „Není věcí naší, neleží v naší dispozici, aby se věci nejevily za určitých okolností beze smyslu, a korelativně k tomu opět, aby nás smysl z věcí neoslovoval, jsme-li proň otevřeni.“³⁶

Přináší dvě možná řešení. Za prvé, že smysl není nikdy dán natrvalo a mění se. Za druhé odmítá dogmatický nihilismus a doufá, že se lidé přiznají k dějinám. Uvědomí si nejistotu a vydají se hledat cestu, po které by dějiny nihilismem nekončily, ale získaly by smysl a pokračovaly dál. Snaží se podpořit myšlenky Weischedela a najít absolutní smysl, protože má strach, když se tak nestane, že nová civilizace nebude rozmachová, ale úpadková. Patočka je přesvědčen, že nihilismus vede ke stagnaci života a ztrátě smyslu.

Od 16. století je starost o duši nahrazena starostí vlastnit. Čím více se přibližujeme k dnešním dnům, tím více se tato starost maximalizuje. Technika od 17. století posouvá podle Patočky metafyzické myšlení do pozadí a nahrazuje ho. Příroda se pro člověka stává objektem a člověk ji chce plně ovládat. Tyto myšlenky moderní přírodovědy podpořil i Galileo Galilei. Právě v této době vidí Patočka pomocí vědy a techniky počátky pustošení naší planety. Všimá si návratu k práci. „Práce sama přitom sice zpočátku nebývale zotročuje, ale pak stále více „osvobozuje“, až člověk získá perspektivu „osvobodit“ se od ní úplně.“³⁷ Tím, jak se od práce osvobozujeme, tak pro nás vzniká nuda. Na nudu jako problém již naráží Jünger s Heideggerem. Věda a technika se prosazuje do jsoucna. Patočka souhlasí s Jüngerem, že věda a technika k plnému prosazení potřebuje válku. Ve válce se státy mohou totálně mobilizovat, uvolňuje se maximální potenciál. Další, na co Patočka upozorňuje, je, že člověk díky tomu, jak se chová k přírodě, ztrácí svůj domov na Zemi. Na rozdíl od ostatních živočichů na planetě si musí svůj domov budovat, protože samotná příroda již pro člověka není domovem. Hannah

35 PATOČKA, Jan. *Kacířské eseje o filosofii dějin*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1990, s. 101. ISBN 8020002634.

36 PATOČKA, Jan. *Kacířské eseje o filosofii dějin*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1990, s. 69. ISBN 8020002634.

37 Tamtéž, s. 120.

Arendtová tvrdí, že „člověk nerozumí již tomu, co dělá, a vypočítává, že se spokojuje ve vztahu k přírodě pouhým praktickým ovládním a předvídáním bez srozumitelnosti, v tom smyslu, že v přírodovědě opustil již dávno před vesmírnými lety půdu této Země...“³⁸

Vraťme se opět k technice. Patočka si myslí, že 1. světová válka rozhodla o tom, jak bude celé 20. století vypadat. Příroda musí v tomto století člověku vydat všechnu nahromaděnou energii a jediná možnost, jak toho docílit, je pomocí války. Počátek 20. století podle Patočky přináší dovršení jsoucna a přírodovědy. Ve válce vidí nejlepší možnost k přeměnění přírody ve zdroj energie a k nahromadění mas. Po konci 1. světové války se tvrdí, že nic podobného již nesmí nastat, budují se „mírové“ armády, což má ale za následek další válku.

Patočka zavádí pojem síly dne a noci, později nazýváno pouze jako Síly. Síly dne bojují za lepší mírové zítřky, ale nejdříve vládnou síly noci, ve kterých je člověk povinen se obětovat za lepší budoucnost své země, národa, rodiny. Síly dne posílají miliony lidí do války s cílem boje za mír. Lidé nesmyslně věří, že boj za mír přinese skutečný mír, ale ve skutečnosti přináší jen další boj. Nevadí jim, kolik lidí zemře, protože se pouze vymění ve funkci. Podle Patočky silám dne ani nevádí, jestli ničí nebo organizují, raději by organizovaly, ale nevádí jim ničit. „Z hlediska dne je pro jednotlivce život vším, je nejvyšší hodnotou, která proň existuje. Pro síly dne naopak smrt neexistuje, ty si počínají, jako by jí nebylo..., jako by znamenala pouhou výměnu ve funkcích. Ve vůli k válce tedy vládne den a život pomocí smrti.“³⁹

S člověkem se dobře manipuluje, pokud nad ním visí strach ze smrti. Vládnoucí generalita potřebuje vnutit síly dne a totální mobilizaci všem lidem, aby mohli využít jejich pracovní sílu k přeměně zdrojů na energii a vytvoření maximálního technického pokroku. Po noci totiž přijdou síly dne a lepší budoucnost, proto ve válce vládnou síly dne. Patočka na rozdíl od Jüngerera nevidí ve válce nic pozitivního. Všimá si, že Německo mění po první světové válce svoji

38 Tamtéž, s. 123.

39 Tamtéž, s. 136.

tvář. Myslí si, že energetická proměna světa se musí dít na válečných polích z toho důvodu, že je to jediné místo, kde se můžou nahromaděné síly uvolnit okamžitě a v celé své kráse. Francouzský účastník 1. světové války Teilhard de Chardin to podporuje výrokem: „fronta není jen linií ohně, místem, kde korodují lidské masy, které na sebe útočí, ale v jistém smyslu i „čelem vlny“, jež unáší lidský svět k novým osudům... zdá se, že se tu člověk nalézá na nejzazší hranici toho, co se už uskutečnilo, a toho, co se připravuje...“⁴⁰

Patočka upozorňuje, že jsme schopni se těmto silám dne postavit, ale až ve chvíli, kdy umíráme na frontě a ztrácíme strach, který nás na frontu hnál, který nás nutil uvěřit silám dne. Právě na frontě, kde umírají spolubojovníci a každý člověk stojí tváří v tvář smrti, se v lidech probouzí svoboda. To je to místo, kde se člověk může odprostit od sil dne a kdy si může uvědomit, že se jim může postavit. „Motivy dne, které vyvolaly vůli k válce, se spalují ve výhni fronty, je-li její zkušenost dost hluboká, aby nepodlehla opět silám dne.“⁴¹

Člověk hnaný na smrtící frontu se musí oprostít od strachu, aby se mohl postavit silám dne. Tím vznikne solidarita otřesených. Patočka připomíná, že ani v jedné ze světových válek se to lidem nepovedlo. Vyvolaná solidarita otřesených nedokázala utnout válku. Přesto, že lidé viděli přeměny vesnic a měst v trosky, vyhasnout stovky a tisíce životů, nedokázali povstat a postavit se těmto silám. Nutno dodat, že se to nedaří ani v dnešním 21. století, kdy sice nejsou světové války, ale lokálních je více než dost. Stále nás fascinují Síly. Teilhard tvrdí, že „hledisko míru, života a dne nemá konce, je to hledisko nekonečného konfliktu, který se rodí v podobách vždy nových jako týž.“⁴² Za zmínku určitě stojí, že dva naprosto odlišní účastníci 1. světové války se spolu shodli na stejném závěru. Ernst Jünger byl již představen. Teilhard de Chardin byl naopak francouzský náboženský myslitel, který během války nosil raněné a byl na druhé straně fronty.

40 Tamtéž, s. 132.

41 Tamtéž, s. 137.

42 Tamtéž, s. 139.

Síly nás fascinují a ovládají. V tu chvíli se v nás probouzí svoboda, zjišťujeme, že náš nepřítel není voják na druhé straně zákopu, ale vládci a nadřizení, kteří nám vštěpují síly dne a noci. Pouze solidarita otřesených je schopna odmítnout totální mobilizaci. Problémem je to, že lidé, kteří prožou na frontě a vyjdou z ní, jsou později opět ovládáni Sílou, která jim vštěpuje, že bojují za mír. Stává se z toho bludný kruh. Jedinou možností jak z toho vystoupit, je solidarita otřesených. „Solidarita těch, kdo jsou s to pochopit, oč běží v životě a smrti a následkem toho v dějinách. Že dějiny jsou tento konflikt pouhého života, holého a spoutaného strachem, s životem na vrcholu, který neplánuje budoucí všední dny, nýbrž vidí jasně, že všední den, jeho život a „mír“ mají svůj konec.“⁴³ Solidarita otřesených jsou ti lidé, kteří pochopí, o čem je život skutečně, co znamená svoboda. Právě tito lidé mají moc, moc, která se dokáže vzepřít totální mobilizaci, vědě a technice a hlavně Síle. Solidarita otřesených jsou duchovní lidé, kteří mají za úkol vytvořit duchovní stát. Omezí války a přestanou poslouchat Sílu, která pomocí války volá po míru. To je podle Patočky jediná cesta, cesta k míru.

Jako správný filozof se i Jan Patočka pokouší najít řešení. Vrací se tedy k myšlenkám, které měl při vzniku polis. Mělo by se opět vytvořit místo, kde spolu lidé jednají a poražení neumírají a to je to místo, kde vznikají a tvoří se dějiny. Také tvrdí, že křesťanství je zatím tím nejdokonalejším, co v dějinách lidstva vzniklo proti úpadku, i když to není úplně domyšlené. Patočka se v Kacířských esejích snaží domyslet křesťanství, ve kterém odstraní Boha a vytvoří něco smysluplného. Vrací se k péči o duši, která je podle něj velmi důležitá. Za prvé proto, aby mohla být duše možnou součástí jsoucná, a za druhé proto, aby se mohla ve své čistotě připodobnit bohům.

43 Tamtéž, s. 141.

5 Názor můj a mojí generace

Na závěr jsem vytvořil neformální anketu mezi studenty, položil jsem jim následujících pět otázek o technice. Nešlo mi o metodologické splnění výzkumu, ať již ve formě ankety nebo dotazníku, ale pokusil jsem se neformálně zjistit veřejné mínění mé generace. Vzorek 116 respondentů byl vzat z internetové sítě Facebook a neodpovídá kritériu mladé generace. Jsem si vědom, že vzorek mladých lidí nebyl sociologicky hodnověrný a to z toho důvodu, že mi chybí následující data: věk, dosažené vzdělání a nevím, zda pocházeli z města či venkova.

1. Myslíte si, že technika absolutně ovládá náš svět?

Ano, spíše ano, nevím, spíše ne, ne.

2. Dokážete si představit život bez technických vymožeností?

Ano, spíše ano, nevím, spíše ne, ne.

3. Cítíte se vůči technice svobodní? (myšleno mobilní telefony, internet, stroje)

Ano svobodní, nevím, ne nesvobodní.

4. Pokládáte techniku samu o sobě za dobrou nebo špatnou?

Ano za dobrou, neutrální, ne za špatnou.

5. Myslíte si, že vývoj techniky je reálnou hrozbou pro lidstvo?

Ano, spíše ano, nevím, spíše ne, ne.

V anketě jsem vyzpovídal 116 respondentů a výsledek je velmi zajímavý. Na první otázku: „Myslíte si, že technika absolutně ovládá náš svět?“ byly odpovědi velmi jednoznačné. Ze 116 dotázaných odpovědělo 104 lidí, že technika ovládá náš svět nebo že ho spíše ovládá. 6 lidí nevědělo a pouze 6 respondentů si myslí, že náš svět není ovládán technikou. Zde musím jednoznačně souhlasit s většinou odpovědí. Technika sice nemá absolutní hegemonii, jak se domnívá

Aleš Novák, ale v celkovém měřítku ovládá velkou část světa a neustále se rozrůstá dál a dál.

Na druhou otázku, zda si dokážeme představit život bez technických vymožeností, byly odpovědi také silně jednostranné, i když ne tolik jako v prvním případě. Celkově 86 dotázaných odpovědělo, že si nedokáže nebo spíše nedokáže takovýto život představit. 4 lidé nevědí a 26 respondentů si myslí, že by život bez techniky zvládli. Já osobně mám k této otázce neutrální postoj, protože jako velká část naší společnosti jsem díky technice zlenivěl a jsem s ní spokojený, ale nemyslím si, že bychom život bez technických vymožeností nezvládli. Proto nemám k této otázce jednoznačný postoj.

Další otázka, zda se cítíme vůči technice svobodní, přináší pro mě osobně překvapující výsledek, protože si myslím, že lidé důsledně nezvažují, co nám technika dává a bere. 14 odpovídajících neví, ale 54 lidí se cítí svobodných a 48 nesvobodných. Každý z nás jistě zažil okamžik, kdy už byl z techniky unavený, neustále zvonící telefon nebo ve městech zvuky automobilů, strojů. V dnešní době GPS v telefonech, internet. Já osobně zastávám názor, že v žádném případě nejsme vůči technice svobodní. Stačí si připomenout fenomén dnešní doby Facebook, který dokonce při psaní zprávy odešle vaši přibližnou polohu. S technickými inovacemi a dokonalostmi ztrácíme svobodu a velkou část z našeho soukromí.

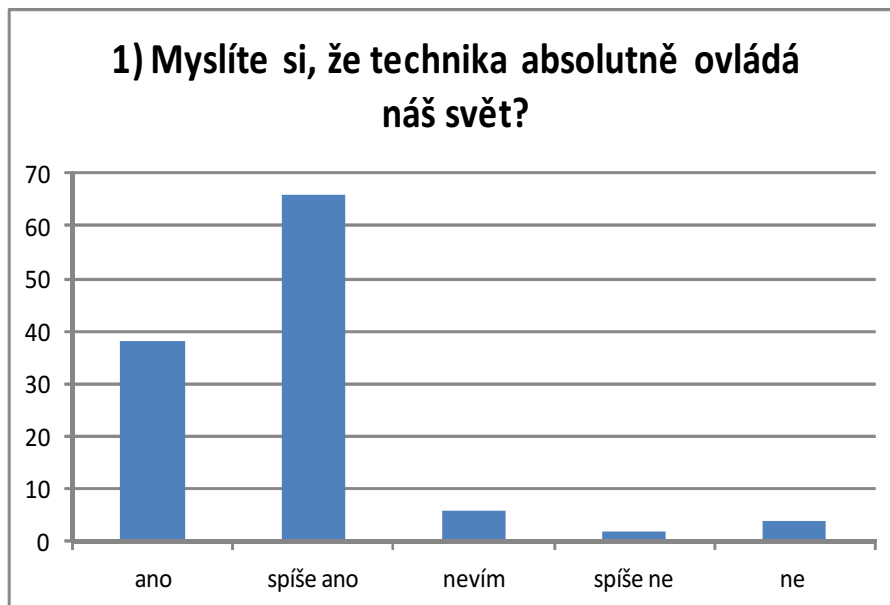
V předposlední otázce jsem zjišťoval, zda pokládají techniku samu o sobě za dobrou nebo špatnou. Pouze 2 z odpovědí považují techniku za špatnou. Dalších 62 ji považuje za dobrou a 52 za neutrální. Já techniku nepovažuji za dobrou ani špatnou a ve své odpovědi se shodnu s Heideggerem. Podle mě technika není v jádru ani dobrá, ani zlá, ale záleží, jak je využita nebo zneužita.

Závěrečná otázka je zaměřena na budoucí vývoj techniky. Myslíte si, že vývoj techniky je reálnou hrozbou pro lidstvo? Z celkového počtu se 68 respondentů domnívá nebo spíše domnívá, že technika je pro lidstvo hrozbou. 8 jich neví a 32 zastává názor, že technika není hrozbou. Při této odpovědi opět naváží

na mou předchozí odpověď. Myslím si, že technika sama o sobě není nebezpečná, ale nebezpeční jsme my lidé. Dokážeme se poučit až z velkých katastrof, a proto zastávám názor, ano, technika je v budoucnosti pro lidstvo skutečnou hrozbou, protože my lidé jsme pro Zemi hrozbou a s pomocí techniky to může mít nedozírné následky.

Z výsledku neformální ankety jsem spokojený, protože většina respondentů vyjádřila svůj názor, i když s nimi ne vždy souhlasím. Je důležité, že mladí lidé mají vlastní názor a neodpovídají na složitější otázky, které vedou k zamyšlení, odpovědi nevím. Závěrem bych si dovolil přidat citát slavného amerického herce a zpěváka Willa Smitha, který si myslím, že velmi aktuálně komentuje dnešní dobu. „Příliš mnoho lidí utrácí peníze, které nevydělali, za věci, které nepotřebují, aby udělali dojem na lidi, které nemají rádi.“⁴⁴ Závěrem bych dodal, že musím souhlasit s Heideggerem a Patočkou. Žijeme v době nihilismu, kdy se pro nás příroda stala pouhým zdrojem energie a surovin. Lidstvo nepřemýšlí o tom, jak zachovat Zemi pro další generace, ale naším cílem je zisk. Chováme se jako vlastníci světa, kteří si mohou dělat, co chtějí. Myslím si, že pokud chce lidstvo přežít, musíme si uvědomit, že důležité nejsou peníze a hmotné statky, ale zachování života a nezničení prostředí. To je to, co by mělo na Zemi zůstat po naší smrti. Žádný beton, asfalt, plasty a města, ale všechny druhy zvířat a rostlin. Pokud si to lidstvo uvědomí, zachrání sebe i život na Zemi. Věřím, že se jednou poučíme z našich chyb a pomocí solidarity otřesených nebo jiným způsobem překonáme nihilismus.

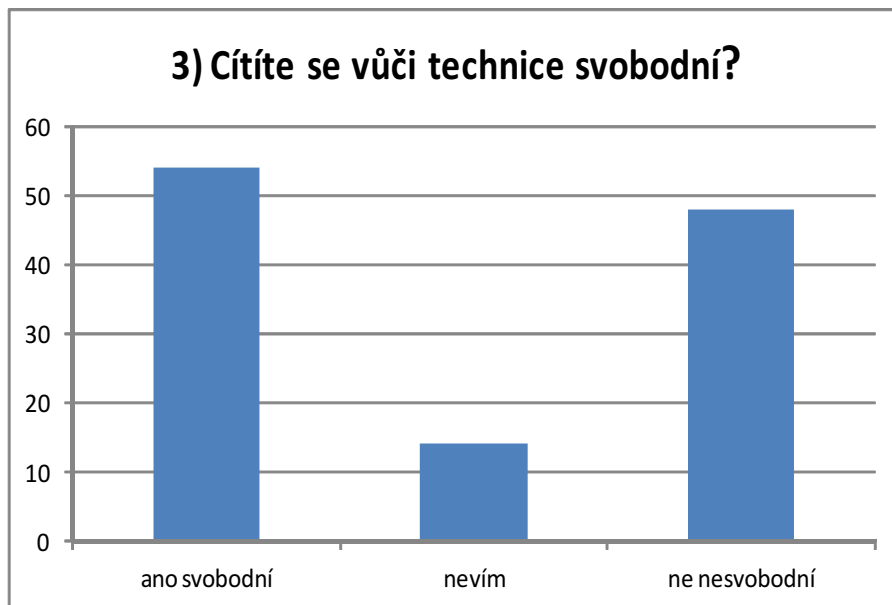
44 Citát je připisován Willu Smithovi, ale v písemné formě nevyšel.



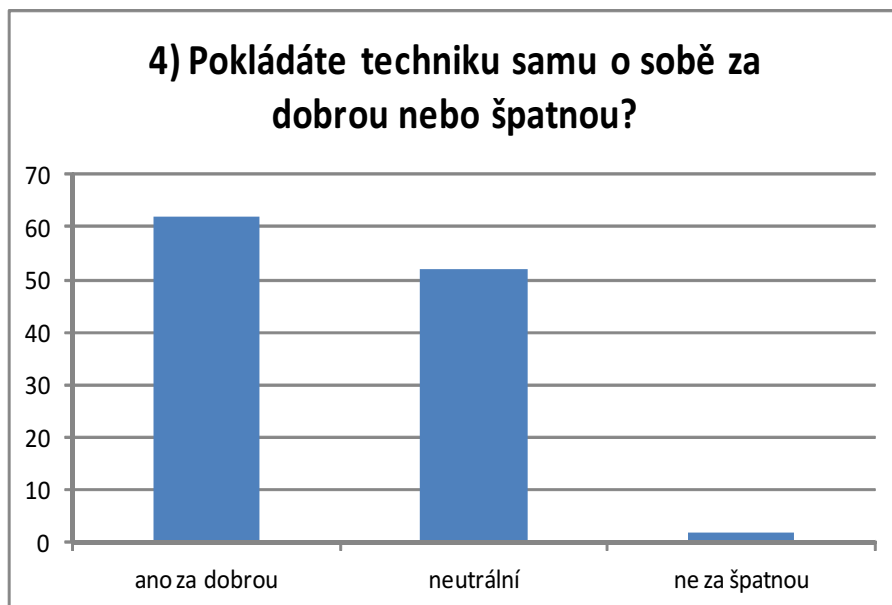
Graf 5.1: Otázka 1



Graf 5.2: Otázka 2



Graf 5.3: Otázka 3



Graf 5.4: Otázka 4



Graf 5.5: Otázka 5

Závěr

Zásadní rozdíl mezi Ernstem Jüngerem a Patočkou s Heideggerem je v tom, že Jünger není filozof. Dokázal velmi dobře popsat svoji dobu a patří mezi málo lidí, kteří rozumí problémům své doby. To je to, co u něj zejména Heidegger oceňuje. Jünger se distancuje od myšlenek Nietzscheho, ale navazuje na něho. Při svých zkušenostech na frontě správně pochopil, že figura dělníka se pomocí techniky snaží mobilizovat svět a vytvořit totální hegemonii, i když jedním dechem dodává, že toto období během jeho života nikdy nenastalo. Vidí, že dělník není nic jiného, než operátor energií, planetárních sil všeho druhu: vědění, suroviny, technologického umu, průmyslu a války. Přešli jsme od subjektu k něčemu jinému, energie je na něco vázaná. Dělník není figura jako jednotlivec, protože energie nemůže být jako jednotlivec, ale jako figura, která do sebe vztahuje celý systém vztahů. To jsou instituce státu, ideologie, moderní vztah k vědě, k jsoucnu. Z těchto myšlenek, které vidí Jünger, vycházejí Patočkovy síly dne.

Totální hegemonie může nastat pouze v totalitním režimu. Z mého hlediska s Jüngerem v zásadě souhlasím, až na výjimky. Nemyslím si, že v dnešním světě ani v krátké budoucnosti by mohla nastat totální hegemonie a absolutní ovládnutí světa technikou. Na druhé straně si myslím po několika konzultacích s Václavem Umlaufem, že figura dělníka je v dnešním světě nahrazena figurou bankéře a kreditní karty, který drží pomocí nadnárodních společností kapitál i globální moc. Válečná pole k prosazování moci a k uvolňování prostředků byla nahrazena politickou sférou. Právě instrumentální rozum má nakročeno k tomu, aby vytvořil planetární hegemonii. Pokud vezmeme situaci, která byla na jaře roku 2013 na Kypru. Platební karta má planetární mobilizační charakter a toho využil stát na Kypru. Zmrazil banky a bankomaty, lidé byli úplně odříznuti od peněz a prostředků k životu. Vznikl systém, kde jsou planetární síly schopny zablokovat za pár vteřin absolutní život. Přesto lidé na celém světě dále používají platební kartu, protože je výhodná a pud sebezáchovy nám to říká. To bylo jen malé odbočení, jak fungují totální síly dne v dnešní době. Další bod, s kterým

u Jüngera nesouhlasím, je, že mu nevdí prosazovat figuru dělníka válkou. Člověk, který zažil hrůzy války přímo z fronty, by měl hledat jinou cestu k uvolnění energie než jsou válečná pole. Jak již bylo zmíněno, zásadní problém u Jüngera je, že nechtěl nebo nedokázal domyslet, jak budou dějiny pokračovat, jak překonat období nihilismu.

Martin Heidegger si naopak dává za cíl, že zjistí, jak budou dějiny pokračovat. Tvrdí, že skončilo období metafyziky a nastalo období nihilismu. Snaží se přijít s myšlenkou, jak nihilismus překonat, aby jím naše dějiny nekončily. Přebírá Jüngerového dělníka a ukazuje na něm, že člověk ve 20. století získává novou roli, stává se nihilistickým, má planetární charakter a projevuje se pomocí válek. Technika se pro něho stává smyslem jsoucna jakožto jsoucího. Moc reprezentuje figura dělníka a odkrývání se děje pomocí Gestellu. Heidegger tvrdí, že technika není dobrá ani špatná, ale varuje před jejím zneužitím. Tvrdí, že bychom ji měli ovládat, aby se nám nevymkla z rukou. Zároveň dodává, že člověk je na Zemi právě proto, aby odkrýval, těžil a hromadil přírodní energii. Podle Heideggera Machenschaft a později radikálnější Gestell nahrazují pro jsoucno bytí. Bytí je odsunuto do pozadí. Jsoucno je propojeno s technickým zhotovováním, které ho drží v přítomnosti. Postupně se Machenschaft zmocňuje jsoucna a jsoucno se stává pouhým zdrojem informací. Heidegger tvrdí, že nastává doba, kterou bude absolutně ovládat technika. Závěrem není apokalyptický, protože věří, že pomocí odkrývání se přes umění dostaneme zpátky k bytí. Nemyslím si, že by technika hrála tak zásadní roli pro jsoucno již na počátku 20. století, jak tvrdí Heidegger, ale od konce 20. a počátku 21. století o tom nemám pochybnost.

Jan Patočka se snaží zjistit smysl dějin a vysvětlit 1. a 2. světovou válku. Přináší postupný vývoj od předdějinného lidstva až do 20. století. Od Jüngera přebírá, že jsoucno se mění na akumulovanou energii a vybíjí se ve válkách, což je Jüngerova nejpodstatnější myšlenka. Právě síly dne organizují akumulaci a vybíjení jsoucna. Síly dne jsou pud sebezáchovy, který mají všichni lidé, a Síly nám říkají, co máme dělat, abychom přežili. Patočka přebírá od Hérakleita, že boj za mír je ve skutečnosti válka, válka je ve skutečnosti mír. Takže se nám z toho stává

začarovaný kruh, ze kterého nelze vystoupit. Silám dne je jedno, zda válčí nebo organizují svět. Raději by organizovaly, protože je jim to milejší, ale nejdříve musí obětovat několik milionů lidí, aby stav světa přetvořily do nové organizace. V dnešní době nejsou světové války, které by asi z důvodu atomových zbraní dopadly špatně. Jsou lokální války, o suroviny, moc, které nechávají síly dne a noci spát. Pro Patočku je řešení, povstání solidarity otřesených. Ve válce to byli lidé, kteří si na frontě uvědomili svoji svobodu vůči moci (viz. kapitola 5). Z celkového hlediska to podle Patočky jsou všichni, kteří mají Sokratovskou pozici. Žijí proti smrti, mají náhled do dějin, do toho, co se skutečně děje a nebojí se povstat.

S Janem Patočkou souhlasím a myslím si, že přináší lepší řešení než nabízí Martin Heidegger. Nejsem si jist, zda jsme schopni se pomocí umění dostat zpět k bytí. Naopak si myslím, že lidé, kteří jsou dostatečně „chytří“ a prožijí si těžké události, tak se z nich poučí. To je stejná myšlenka, kterou přináší Patočka se solidaritou otřesených, kdo jiný by se měl postavit Silám, válkám a úpadku civilizace, než lidé, kteří zažili největší hrůzy?

Seznam použité literatury

- [1] *Kronika nápadů, které změnily svět*. 1. vyd. Praha: Fortuna Print, 2004, 256 s. ISBN 80-732-1130-0.
- [2] ARENDT, Hannah. *Vita activa, neboli, O činném životě*. 2. opr. vyd. Překlad Václav Němec. Praha: Oikoymenh, 2009, 431 s. *Knihovna novověké tradice a současnosti*, sv. 57. ISBN 978-807-2984-138.
- [3] BIEMEL, Walter. *Martin Heidegger*. 1. vyd. Překlad Jaromír Loužil. Praha: Mladá fronta, 1995, 223 s. ISBN 80-204-0268-3.
- [4] HEIDEGGER, Martin. *Věda, technika a zamyšlení*. Vyd. 1. Překlad Jiří Michálek, Jana Kružíková, Ivan Chvatík. Praha: OIKOYMENH, 2004, 62 s. *Knihovna novověké tradice a současnosti*, sv. 42. ISBN 80-729-8083-1.
- [5] LIDDELL HART, Basil Henry. *Historie první světové války*. Vyd. 1. Brno: Jota, 2001, 503 s., [16] s. obr. příl., [28] s. mapy. Jota military. ISBN 80-721-7164-X.
- [6] NOVÁK, Aleš. *Moc, technika a věda: Martin Heidegger a Ernst Jünger*. Vyd. 1. Praha: Togga, 2008, 201 s. *Vita intellectiva*. ISBN 978-808-7258-019.
- [7] PATOČKA, Jan. *Kacířské eseje o filosofii dějin*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1990, 162 s. ISBN 80-200-0263-4.
- [8] PATURI, Felix R. *Kronika techniky*. 1. vyd. Praha: Fortuna Print, 1993, 651 s.
- [9] STARK, Stanislav. *Vybrané osobnosti českého filosofického myšlení*. 1. vyd. Praha: Epoque, 2011, 119 s. ISBN 978-807-4251-283.
- [10] UMLAUF, Václav. *Evropské cesty k vlastnímu já*. 1. vyd. Editor Jan Vybíral. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, 238 s. ISBN 80-732-5002-0.
- [11] UMLAUF, Václav. *Synopse dějinnosti a koncept historie: hermeneutické eseje o filosofii dějin*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010, 527 s. ISBN 978-807-3252-359.

Internetové zdroje

- [12] BĚLOHRADSKÝ, Václav. První světová válka jako filozofický problém. In: *Větší než malé množství Václava Bělohradského* [online]. 1998 [cit. 2013-06-13]. Dostupné z: <http://www.multiweb.cz/hawkmoon/strana55.htm>
- [13] Ernst Jünger. In: *NÁŠ SMĚR: Pohledy na novější české dějiny a postřehy ze současnosti* [online]. 2010 [cit. 2013-06-13]. Dostupné z: <http://nassmer.blogspot.cz/2010/03/ernst-junger.html>
- [14] Ernst Jünger: aristokrat zákopů, revoluční nacionalista, tvůrce magické prózy. In: *DĚLSKÝ POTÁPĚČ* [online]. 2010 [cit. 2013-06-13]. Dostupné z: <http://deliandiver.org/2010/06/ernst-junger-aristokrat-zakopu-revolucni-nacionalista-tvurce-magicke-prozy.html>
- [15] M. Heidegger, Zu Ernst Jünger. In: *REFLEXE FILOSOFICKÝ ČASOPIS* [online]. 2006 [cit. 2013-06-13]. Dostupné z: <http://www.reflexe.cz/m-heidegger-zu-ernst-junger/>

Obrázky

- [16] Portrét Ernsta Jüngera. Dostupné z:
[http://1.bp.blogspot.com/_QLBkztu_YX8/S7Bmid85CUI/AAAAAAAAACGU/Tcx0TYpmyQ4/s400/Ernst+Jünger+\(4\).jpg](http://1.bp.blogspot.com/_QLBkztu_YX8/S7Bmid85CUI/AAAAAAAAACGU/Tcx0TYpmyQ4/s400/Ernst+Jünger+(4).jpg)
- [17] Portrét Martina Heideggera. Dostupné z:
<http://www.heideggeriana.com.ar/fotos/heidegger7.jpg>
- [18] Portrét Jana Patočky: Dostupné z:
http://img.radio.cz/pictures/c/osobnosti/patocka_jan.jpg